Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

…най 1921 оной …ын 21-һээ гарана. | № 182 (18505) | 1990 оной августын 9, четверг | Сэн 3 мүн.

…жээл бэлэдхэлгэ — бүгэдын хэрэг

…ООШЬЕ ҺААД БЭШЭ

…р манай тэндэ яба… …гэйн совхозой үни… …од Н. М. Ивановой …д арбадахи һүриеэ …байгаа һэн. КУН ту… …эрэлгэтэй трактор …эээр касэлаади» һури …алжа, хараһаар бай… …моонь нилээд үндэр …ю.

…нүүдые тиимэшье то… …олгоногүйбди. Тус бү… …0—90 центнер үбһэн …үб гэхэдэ, халтад гэ… …үрэ бороогой адхар… …айхадань, һүрике эхи… …тэрэ дарыдань дүүр… гэжэ нюруулаагүйдэ аргагүй байна, — гэжэ звеное даагша Николай Мартемьянович хэлэнэ.

— Сабшалангайтнай гектар бүриһөө хэды центнер үбһэн абтанаб?

— Дэб дээрэ гектарай 20—22 центнер гаража байнал даа. Үшөөл һайн ургасатай газарнай сабшагдаагүй байна. Энэ жэлдэ ямаршье уларилай тохёолдоо һаань, бүхы арга хүргыень оложо, 327 гектар сабшалангайнгаа үбһэ саг соонь сабшажа, хуряажа абахал зорилготойбди. Хура бороодо шалтаад һууха болоо һаамнай, юумэн өөрөө бүтэхэгүй. Нойтон үбһые ходо һэлижэ хатаажа абахабди,— гэжэ нүхэр Иванов хэлэнэ.

Тэрээнтэй сугтаа залуу хүбүүд Игорь Шурыгин, Никол й Потемкин, Александр Грузин гэгшэд хүдэлнэ.

Эдэ нүхэдэй хэды ехэ габшагай шангаар хүдэлжэ байһые харахада, бэрхэшүүлдэ бороошье һаалта бэшэ гэдэг зүйтэйл хэш. Эдэнэр сабшал… дээрээ һайн ургаса ургуулаад, когооень шэмэтэй байхадань сабшажа, саг соонь һайн шанартайгаар абажа шадаха гэжэ этигэгдэнэ.

Э. БУДАЕВ.

Загарайн район.

…ОНИШОН-АРЕНДАТОРАЙ ХҮСЭЛ

…жэлнүүдтэ эндэ үбһэ …үедэ хонишод, мал… …бшалан дээрэ хүдэл… …нь хоморшог лэ бэ… …ее Дэрээнэй совхозой …дээгүүр ябахада хо… …малшадай үбһэ сабша… …ижа байхань захагүй …аг болонхой.

…не гайхалгүй. Байгша …ншодой олонхи бри… …ш, һү һаалкин зарим …уд малаа, байра бай… …cабшалан, бэлшээриеэ …абаад хүдэлжэ эхи… …у. Тиимэһээ тэдэнэр …раан ажалай бригада… …һэ тэжээл бэлэдхэжэ …жэ найдаад һуудаг һаа, …нээн тухэйгаа өөһэдөө …зободог, оролдодог …эшэ.

…бидэ эндэхи үнинэй …ой нэгэн Дондоп Сод… …Будаевтай уулзаабди. …ндэ ерэхэдэ ахалагша …хэдэн хүнүүдээр Аяан …арта үбһөө һүрилжэ …гүй байба.

…э хонидтоёо, хашаа хо… …ори указтаяа хамта… …гектар сабшалан арен… …а зомди. Энэ газар дээрэһээ һүрэг хонидтомнай ерэхэ үбэлжэлгын үедэ хүсэд хүрэхэ үбһэ сабшажа абахал һанаатайбди. Ногоонойнь ургаса муу бэшэ. Бүхыдэнь 770 центнер үбһэ һайн шанартайгаар һүрилжэ абахабди, — гэжэ Дондоп Содномович хөөрэнэ.

— Мүнөө үбһэ хуряалгада тантай хамта хэд хүдэлнэб? — гэжэ асуухада Д. С. Будаев иигэжэ хэлэнэ:

— Бидэ отарадаа оройдоол 2 хүн хүдэлдэгбди. Нэгэмнай үдэр бүри хонидоо адуулна. Тиимэһээ үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын үедэ ондоо хүнүүдые хамһалсуулаагүйдэмнай аргагүй болоно. Тиимэһээ үбһэ сабшалга, хуряалгада түрэл гаралайнгаа зониие, нүхэдөө хабаадалсуулжа байнаб, — гэжэ хонишон хөөрэнэ.

Жэшээнь, мүнөө тэрээнтэй хамта Б. Тубчинов, З. Будаев, Ж. Дашиев гэгшэд үбһэ хуряалгада хабаадалсана.

— Тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадалсаһан хүнүүдтээ хайшан гээд түлэхэбта? — гэжэ асуубаб.

— Сабшажа, хуряажа абаһан үбһэнһөө тэндэ үмсынгөө малда эдюулхыень үгэлсэхэбди. Жэшээнь, 770 центнер үбһэ сабшажа абаа һаа, 100 центнерыень туһалалсаһан хүнүүдтэ үгөөд, үшөө 100 шахуу центнерыень совхоздоо худалдахабди. Саада тээнь үлэһэн 600 шахуу центнер үбһэн 400 хонидтомнай хүсэд хүрэхэ даа. Ондоогоор хэлэбэл, энэмнай хонин бүхэндэ 1,5—2 центнер үбһэн хүртэхэ болоно. Харин урда жэлнүүдтэ манай хонин бүхэндэ үбэлжэлгын үедэ арай гэжэ 90 килограмм үбһэн хүртэдэг байгаа бшуу, — гэжэ тэрэ хэлэнэ.

Байгша ондо энэ бригадынхид түл абалгаар тиимэшье һайн үрэ дүн туйлажа бираагүй. Бүхы 400 эхэ хонидһоо 370 хурьга түлжүүлжэ тушаагаа. Мүн бүхы һүрэгһөө 12,2 центнер нооһо хайшалаа.

— Арендэдэ ороод хүдэлжэ эхилһэн түрүүшын жэлһээ ашаг үрэ ехэтэйгээр ажаллажа шадаа һаа, хэһэн гаргашаяа абаһан олзоороо хүсэд харюулха, бодото ээзд болоһоноо харуулжа шадахал ёһотойбди, —гэжэ Дондоп Содномович хөөрэнэ.

Ц. ТОГОНОВ.

Хурамхаанай район.

ӨӨҺЭДЫН ҮБҺЭТЭЙ БАЙХАБДИ

…нээ урагша жэл бүри …ажалай бригаднуудай …жэ үгэһэн, үбһэ мал… …улжа үбэлжэдэг һэмди. …хабаршаг тээ ходол …ай дуталдажа мэгдэхээ… …эй. Ондоо хүнэй бэлэд… …ижэл — хор, өөрын бэ… …н — арьбан гэжэ зон …элсэдэггүй ёһотой.

…бүгэдые хаража үзөөд, …э үбһэ хуряалгын өө… …багахан звено эмхидхэ… …шиидээ зомди. Ушаа… …үб гэхэдэ, фермэ ша… …лагдадаг сабшалан эл… …эшье малайнгаа эдихэ …жээл өөһэдөө бэлэдхэ… …хо гэжэ шиидэһэн түрүүшымнай жэл нилээд бэрхэтэйхэн байба. Хабарһаа эхилээд, июль гаратар айхабтар хуурай ган болоно, хажуугаарнь уһалууриин һубаг хангабуудта уһан дуталдажа, сабшалангай ногоон һая болотор муу байгаа. Энээн дээрэһээ, нэгэдэхеэр, үбһэндөө орой орохо баатай болообди. Хоёрдохёор, сабшалангай тиимэ ехэ бэшэ, оройдоол 124 гектар хадань тэрэнэйнгээ үбһэ саг соонь абажа үрдихэбди гэжэ һайдахадаа, ногооень һайсахан ургуулха, үрэһөө хаяха аргыень олгохо гэжэ шиидээбди. Энэмнай ерэхэ жэлэй ургасада аша туһатай байха бшуу.

Звенодомнай 5 трактор, хэдэн косилка, тармуур, үбһэ һүрилхэ түхеэрэлгэнүүд бии. Эхэнхи үбһэн оньһон техникын хүсөөр абтаха юм.

Бүхыдэнь 2000 гаран центнер үбһэ абаха түсэбөө яажашье һаань дүүргэхэл һанаатайбди. Үбһэ хуряалгадаа хожомдожо ороһон дээрэһээ энэ август соо айхабтар шанга хүдэлхэ болонобди. Шамдаагүйдэ аргагүй болоо. Юрэдөөл гарта хүлтээрээ оролсохо сагнай ерээ.

Д. БАДМАЕВ,
Ивалгын совхоз-техникумэй Хубисхалай фермые даагша.

Промышленность — хүдөө ажахыда

3 БРИГАДА ЭЛЬГЭЭГДЭЭ

Ниитын малда тэжээл бэлэдхэлгын, ургаса, таряа хуряалгын эхилхэдэ, «Электромашина» заводой коллектив хүдөө ажахынуудта шеф ёһоной туһаламжа үзүүлдэг, хүнүүдээр, техникээр туһалдаг заншалтай болонхой. Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, Бурятскагропромсоюзай, агропромышленна комплексын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой, ВЛКСМ-эй рескомой республикын ажалшадта Хандалгые дэмжэжэ, түрүүшын гурбан бригадые хүдөө эльгээгээ.

Ивалгын районой Халюутын совхозойхидой гуйлтые бэелүүлэн, эндэхи сабшалан, таряалангуудые заводой нэгэ бригада хорёолно. Тэдэнэр энэ даабарияа дүүргэжэ, үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадалсаха юм. Яруунын районой «Победа», «Коммунизм» колхозуудта нэгэ-нэгэ бригада ажаллана. «Победа» колхоздо бүдүүн тэжээл буйлуулдаг түхеэрэлгэ, «Коммунизм» колхоздо байрын гэр баринад.

Саашадаа завод хэдэн зас о эмхидхэжэ, үбһэ тэжээл, ургаса хуряалгада эльгээхэнь.

Н. ЕРАНОВ.

ЗАҺАБАРИЛНА, БАРИНА

Спецстроймеханизация трестын подразделенинүүд — барилга оньһожоруулгын 1-дэхи, 2-дохи управленинүүдэй, Буряадай тусхайлагдамал управлениин, 2-дохи СМУ-гай — коллективүүд зун-нажарай үедэ хүдөөгэй ажалшадта туһаламжа үзүүлдэг юм. Һая эдэ коллективүүдһээ нилээн олон хүн Вахмистрово һууриндэ ошожо, овощ харууһалха хүдэлмэридэ хабаадажа ерэбэ.

Гэхэ зуура барилга-хабсаралгын 2-дохи управлениин арбаад хүдэлмэришэд Зэдын районой Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхоздо шефскэ туһаламжа үзүүлдэг заншалтай. Эдэнэй үйлэдбэриин гол хүдэлмэри хадаа гадаадын сантехническэ сетьнүүдые хэдэг юм. Энэ удаа хүдөөдэ туһалхаар ошоһон эхэнэрнүүд хүдөөгэй клуб, больница заһабарилна. Эрэшүүлынь барилга хэнэ.

Мүнөө колхоздо ошоод хүдэлжэ байһан хүнүүд сооһоо Г. П. Данжуровые, С. В. Манзаровые, А. В. Козулиниие, Т. Т. Цыбиковые, Т. С. Нахатхуевае нэрлэмээр.

Манай корр.

Улаан-Үдын судна бүтээлгын заводой 6-дахи цехтэ В. А. Евдокимов 25 жэлэй туршада токарёор ажаллана.

Виктор Александрович — ажалай ветеран. Тэрэ олон хүнүүдые мэргэжэлдээ һургажа гаргаһан байха. Өөрөө эдэ үдэрнүүдтэ даабаринуудаа мүн лэ үлүүлэн дүүргэнэ. Теэд ганса өөрынгөө ажал хүдэлмэриие хараад ябадаг бэшэ, һургаһан хүбүүдэйнгээ мүн лэ һайнаар ажаллахыень ходо хаража, шалгажа, туһалжа байдаг юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: токарь В. Е. Евдокимов.

В. Гармаевай фото.

РЕСПУБЛИКЫМНАЙ ажалай үдэр

ДААБАРИҺАА ГАДУУР

Сэлэнгэ станциин коллектив түмэр замай Улаан-Үдын отделениин түрүү предприятинүүдай тоодо ородог юм. Байгша оной эхинһээ энэ коллектив бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлжэ, түсэбһөө гадуур нилээн ехэ ашаа эльгээһэн, вагонуудай ашаа тээлгэн доро байха сагые хорооһон байна. Жэшээлхэдэ, вагондо ашаа тээхэ түсэб 102,9 процент, ашаа буулгаха —119,7 процент дүүргэжэ шадаа. Мүн даабариһаа гадуур 2404 вагон ашаа тээлгэдэ эльгээгээ. Иигэжэ вагоной ашаалалга доро байха сагые 2,28 часаар хороогоо бшуу.

Ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримаар хүдэлжэ эхилхэдээ станциин бригада, халаануудай коллективүүд эсэсэй үндэр дүнгүүдые туйлахын тула ехэ оролдолго гаргана. Станциин дежурна Г. М. Климовагай хүтэлбэрилдэг халаанайхид предприятиин эрхим коллектив гэжэ тоологдодог юм. Тэдэнэр бусадһаа эгээл үндэр дүнгүүдые туйлажа, станциин туйлаһан амжалтада горитой хубита оруулаа. Тус халаанай ашаа тушаан абагша В. Г. Елезова хүтэлбэрилэгшэдтээ ехэ туһа хүргэдэг юм. Ажалай ветеран энэ хүмнэй хоорондоо харилсаата хэдэн мэргэжэл шудалжа, халаанайнгаа бусад хүнүүдые һэлгэн хүдэлжэ шадаха болонхой. Элдэб эсын документнүүдые бүридхэлдэ абаһаа гадна, багаж шалгадаг, вагонуудһаа саг соонь ашаа буулгалгые, тээлгые хинадаг байна.

Товарна кассир П. Г. Линник түмэр зам дээрэ 26 жэлэй туршада ажаллана. Һүүлэй 19 жэлдэ эндэ кассираар хүдэлнэ. Тэрэ клиентнүүдтэй һайнаар хүдэлжэ, саарһа дансануудые, бусад документнүүдые наринаар бүридхэлдэ абадаг. Ашаа эльгээдэг предприяти, эмхи зургаануудай зүгһөө нэгэшье гомдол тэрэнэй нэрэдэ ороогүй юм.

Ашаг үрэтэйгөөр, һайнаар хүдэлхын тула ажалай шэнэ онол арганүүдые үйлэдбэридөө нэбтэрүүлнэ. Станциин поезд бүридхэгшэд иимэ арга оложо шадана. Г. Н. Евсюнин, А. А. Жилин гэгшэд ашаа тээхэ вагонуудые саг соонь эльгээдэг, поезднуудай аюулгүйгөөр ябасые хинадаг юм. Тус станцида ажалай журам хазагайруулха ушар үнинэй үзэгдэхээ болинхой.

М. СУТУРИН.

ХОЛО ҮЛҮҮЛНЭ

«Бурятмебель» нэгэдэлэй коллектив хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэ хангаха зорилготойгоор мебель бүтээн гаргалгые дээшэлүүлхэеэ оролдоно. Байгша оной эхинһээ розничнэ үнэ сэнгүүдээр тоолоходо, 9 миллион 770 мянган түхэригэй мебель бүтээхэ түсэбтэй аад, үнэн дээрээ 9 миллион 994 мянган түхэригэй элдэб янзын мебель гаргаһан байна. Энэ хугасаа соо 11.955 мянган түхэригэй товарна продукци гаргаха түсэбтэй һэн. Теэд бодото дээрээ 12.300 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилжэ, хэрэглэгшэдтэ эльгээгээ.

Селенгинскын мебель бүтээдэг фабрика нэгэдэлэй томо подразделенинүүдэй нэгэн болоно. Байгша оной эхинһээ 3 миллион 64 мянган түхэригэй продукци гаргажа, түсэбөө холо үлүүлээ. Тиигэжэ нэгэдэл дотор дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ гараа. Мебельно-модо болбосоруулгын комбинадай мебель бүтээдэг 2-дохи цехэйхид удаадахи һуури эзэлээ. Энэ жэлэй долоон һарын туршада 1505,3 мянган түхэригэй продукци гаргаха ёһотой аад, үнэн дээрээ даабарияа 29 мянган түхэригөөр үлүүлжэ шадаа. Л. И. Ханановагай, А. Б. Ерофеевэй хүтэлбэрилдэг бригаданууд бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллажа, олоной дундаһаа шалгарна.

З. НИКОЛАЕВА,
нэгэдэлэй социалис мүрысөөнэй талаар инженер.

ОРОНОЙ ТАРЯАЛАН ДЭЭРЭ

ТАМБОВ. Петровско райондо ехэ ехэ бүлэгүүдые эмхидхэжэ, ороохоёо хуряана. Техникын томо звенонууд орооһоной полинуудта эльгээгдэжэ, хура бороогой намдаха үедэ богонихон сагта ургаса хуряагдана. Жэшээнь, «Шумиловский» совхозой, Куйбышевай нэрэмжэтэ колхозой полинууд дээрэхи ороохон нэгэ үдэр соо хуряагдаа. Ургаса хуряалгын үедэ комбайнерай мэргэжэлтэй болоһон нютагай дунда һургуулиин багша В. Харламов, жолоошод Д. Иванов, Т. Скворцов, В. Серегин, А. Проходкин гэгшэд онсо шалгарһан байна. Тэдэнэр техникэ шадамараар хэрэглэн, ороохо эрхим шанартайгаар хадахадаа, үдэрэйнгөө даабариие хоёр-гурба дахин үлүүлһэн байна. Ороохо гээлтэ хоролтодо оруулангүй хуряахадань арендынэ харилсаанууд, шанарай комиссинууд туһална. Райондо гектар бүриһөө 25—30 центнер ороохон хуряагдана. Энэнь область соогоо эгээл үндэр дүн юм.

МИНСК. Ургаса хуряалгын урда тээ Белоруссиин Могилёвско райондо байгуулагдаһан Райагропромтехникын хуряалгын комплексно оньһожоруулагдамал отряд гээгдэжэ ябадаг «Колос» совхозой полинууд дээрэ хүдэлжэ захаланхай. «Дон-1500» түхэлэй 6 комбайн, ороохо зөөхэ транспорт, заһабарилгын албан тэрэнэй бүридэлдэ оролсоно. Ургаса хуряалгын иимэ отряд Могилевско райондо олон жэл хүдэлнэ. Комбайнернуудаар дүй дүршэлтэй болоһон слесарьнүүд, механигууд, инженернүүд тэндэ хүдэлдэг юм. Нэн түрүүн гээгдэнги ажахынуудта ороохо хуряахадань тэдэнэр туһалдаг. Круглянска, Чаусска, Шкловско болон областиин бусад районуудта иимэ отрядууд баһал бии.

ОРЕНБУРГ. Область соо нэгэшье үдэр хура борогүй үнгэрнэгүй. Тиимэһээ ургаса гээлтэ хоролтодо оруулагдажа болохо. Ажахынуудай механизаторнууд ургуулһан ургасаяа дууһан хуряажа абахын тула боломоор бүхы юумэ хэнэ. Районой булта шахуу районууд ургасаяа хуряажа эхилэнхэй. Нёдондо жэлэйхитэй сасуулхада, хүдэлмэриин эршэ доогуур. Гэбэшье ургаса хуряалгын хүдэлмэриие удааруулхагүй, ороохоной шанарые муудуулхагүй гээшэ мүнөө гол шухала. Харин энэ зундаа ороохото ургамалнуудай ургаса үзэгдөөгүй ехэ юм. Жэшээнь, Гагаринай нэрэмжэтэ совхоздо намарай хара таряанай 500 гектар поли дээрэһээ гектарай 43,6 центнер, харин Куйбышевай нэрэмжэтэ үйлэдбэриин ажахыһаа А. Черновой бригада 400 гектарай туд бүриһөө 50—50 центнер намарай хара таряа суглуулһан байна. Оренбургын газар дээрэ иимэ баян ургаса үшөө үзэгдөөгүй юм.

НОВОСИБИРСК. Областиин полинууд дээрэ ороохото ургамалнуудай ургасын муушье һаань, ургаса хуряалга хүшэр хүндэ байхаар хүлеэгдэнэ. Кулундын талын ажахынууд хабарай шэниисэ хуряахын тула комбайнуудаа түрүүлэн гаргаһан байна. Эндэ ган гасуур болоһон дээрэһээ гектарһаа оройдоол 5—7 центнер орооһон хуряагдана. Областиин зүүн хубида гектарһаа 20 центнер хуряагдахаар хүлеэгдэнэ. Таһалгаряагүй ороһон хура бороо байдалыень бүри бэрхэшээлтэй болгоно, транспортын дутагдалга һанааень зобооно. Ган гасуурһаа боложо, миллион тонно ороохон дутуу абтаха гэжэ шалтаг бэряад, дээдын зургаанууд автомобильнуудые область руу үсөөнөөр эльгээжэ болохо гэжэ облагропромой мэргэжэлтэд һанаата болонхой.

(ТАСС).

ПРОГРАММЫН ЁҺООР

НИИДЭЛГЭ ЗАЛАН ХҮТЭЛХЭ ТҮБ. (ТАСС). Эрдэм шэнжэлэлгын «Мир» комплекс дээрэ 4 совет космонавт табадахи үдэрөө ниидэжэ ябана.

Газартаа бусаха «Союз ТМ-9» онгосын дабшалгые хүтэлбэрилхэ түхеэрэлгын хүдэлмэриие Анатолий Соловьев Александр Баландин хоёр августын 7-ной үдэр шалгаһан байгаа. Пневмовакуумна костюм үмдөөд, мүн «гүйжэ ябадаг» зүргэ дээрэ һорилгонуудые хэһэн байна.

Замбуулинай вахтые дамжуулха программын ёһоор, Геннадий Манаков болон Геннадий Стрекалов гэгшэд замбуулинай лабораториин олон тоото научна аппаратурые ашаглалгын дүй дүршэлтэй танилсана. Тэдэнэр «Кристалл» модулиин технологическа түхеэрэлгые хүдэлмэридэ бэлдэхэ болоно.

Замбуулинай эрхэ байдалда материал абаха ехэ программын ёһоор, «Зона-03» түхеэрэлгын туһаламжаар ээлжээтэ шудхалга хэжэ, германи гэһэн полупроводниково материалай монокристалл абтаһан байгаа.

Комплекс дээрэ биологическа туршалганууд үнгэргэгдэнэ. Хараалагдаһан сагта космонавтнууд замбуулинда абаашагдаһан бүдэнэнүүдые эдеэлүүлнэ, видео буулгажа абана, ургамалнуудтай оранжерейнүүд соохи уларилые шалгана.

Ниидэлгэ гэмгүй һайнаар үнгэрнэ. Космонавтнуудай бэенүүд һайн.

ҮҮЛТЭР ҺАЙЖАРУУЛХАДА ҮРГЭМЖЭТЭЙ

…рын жэлнүүдтэ эдеэ хоо… …шухала продуктнүүдые …үйлэдбэрилжэ, арад зо… …һайн шанартай, хямда …сэнтэй-һү, мяхаар дүүрэ… …хангаха гээшэ ажахынүү… …коллективүүдэй мүнөөдэ… …шухала зорилго болоно. …эй жэлнүүдтэ республика… …рнай хүдөө ажахын гол …арнууды ургадхажа хүг… …үндэһэ һуурииень улам …жүүлхэ талаар горитой …эри ябуулагдажа за… …а. Жэшээлбэл, ВАСХНИЛ-… Сибириин отделениин Бу… …дай хүдөө ажахын эрдэм… …эжэлгын институдай хүтэл… …ри доро «Хони үсхэбэрил… …мүн Буряадай хүдөө ажа… …институдай эрдэмтэдэй …ндалга доро «һүн» гэһэн …программа зохёогдоод, …шатайгаар бэелүүлэгдэжэ …на. Һаядаа үшөө хоёр «Мя… …«Адуу үсхэбэрилгэ» гэ… …программа тодорхойлог… …н зохёогдожо бэелүүлэгдэ… …захалха юм. Эрдэмтэдэй, …эргэжэлтэдэй, мүн түрүү һаа… …ед хонишод, үхэршэд, адуу… …дай дүй дүршэлые, арга ша… …бариие үргэнөөр нэбтэ… …үүлжэ, урагшатайгаар бэе… …үүлжэ шадабал эдэ программууд гол түлэб адууһа ма… …ай ашаг шэмые эрид дээшэ… …үүлхэ гэхэ гү, али үүлтэр …нэруулха хүдэлмэриие ни… …эд гуримшуулха гээд найда… …ор.

Һаяхан Яруунын районой «Дружба» колхозой арендаторнуудай нэгэн, бүлэг үнеэ даажа абаһан Григорий Дмитриевтэй уулзажа хөөрэлдэһэмни:

— Өөрөө өөрынгөө ажал мэдээд хүдэлхэдэ зохидшье байна. Би ветеринарна врач мэргэжэлтэй хүн аабзаб даа. Теэд сагай ошохо бүри малаа хараад һууха болоо һаа, үри гарзада орохол хабди. Манда, үсөөхэнөөр бүлэг мал даажа абаад харууһалһан арендаторнуудта һайн үүлтэрэй үнеэд хэрэгтэй. Хонишод һаамнай хонин ааб даа. Жэлэй ошохо бүри ашаг шэмыень дээшэлүүлээгүй һаа, яагаад олзотохобибди. Нютагай үүлтэрэй эдэ үнеэдһээ жэлдээ 1600—1800 килограммһаа үлүү һүн абтахагүй. Хэрбээ жэлдээ 3,5 мянган килограмм хүрэтэр һү үгэхэ үнеэтэй байгаа һаа, ажаллахадашье урматай бэлэй. Хэхэ ажалнай адли ха юм. Үүлтэртэ мал харууһалхада эдэ үнеэдһээ үлүү хүшэр байхагүй,— гэжэ Григорий Дмитриев үхэандаа бодомжолһоноо сэхэ хэлээ һэн. Үнэхөөрөө һүүлэй жэлнүүдтэ Буряад оронноймнай колхоз, совхозуудта үнеэдэйнгээ, мүн хонидойнгоо үүлтэр һайжаруулһанай ашаар сагаан эдеэ элбэгээр абажа, хурьга олоор түлжүүлжэ, ноохо ехээр хайшалдаг түрүүшүүл нилээд олошоронхой. Жэшээлбэл, симментал үүлтэрэй мал шададжа үсхэбэрилһэнэй ашаар Ивалгын районой һуралсалай «Байгал» ажахын түбэй фермын һаалишад нёдондо үнеэн бүриһөө табан мянган килограмм һү абаа һэмнай. Тиихэдэ холмогорой болон хара эреэн үүлтэрэй мал үсхэбэрилдэг болоһон Кабанскын районой Байгалай ОПХ-гай Закалтусай, Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Никольскын фермэнүүдэй коллективүүд үнеэн бүриһөө 3500-һаа 4000 гаран килограмм хүрэтэр һү һаадаг болонхой юм. Мүнөө иимэ түрүү ажахы, фермэнүүд олошороо.

Үнеэдэй һү шэмэ дээшэлүүлхээр тодорхой хэмжээнүүдые хэрэглэһэн эдэ ажахынууд урид горитойхон бэлэдхэл хэдэг гээшэ. Нэн түрүүлэн үүлтэртэ малаа һайн шэмэ, шанартай, олон зүйлэй тэжээлээр дутамаггүй хангаха зорилго урдаа табидаг. Жэшээлбэл, Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз хара эреэн үүлтэрэй үнеэдые үсхэбэрилжэ эхилхэһээ хойшо гансашье һайхан үбһэ бэлэдхэжэ, силос, сенаж ехээр даража абадаг болоо бэшэ, мүн тоһолиг редькэ, корнеплодойнгоо тарилгые горитойгоор ургадхаа. Тиимэһээ энэ ажахыда үнеэдынь үбэлжэлгын үедэ саахар, белок болон бусад бодосуудаар элбэг тэжээлээр таһалдуулагдангүй хангагдана.

Хонишодшье холо гээгдэлдэ ороогүй. Мүнөө республикымнай хони үсхэбэрилдэг ажахы бүхэндэ эхэ хонин бүриһөө хурьга түлжүүлһэн, нооһо ехээр хайшалһан хонишодой бригаданууд горитойгоор олошороо. Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институдай эрдэмтэдэй зообаряар ашаг шэмэтэй хонидоо һүрэгһөө амяарлажа үсхэбэрилдэг болоһон Ивалгын ОПХ-гай хонишодой бригаданууд һүүлэй жэлнүүдтэ гансашье эхэ хонин бүриһөө хурьга түлжүүлнэ бэшэ, мүн нооһо нилээд ехээр хайшалжа тушаадаг болоо. Мүнөө тус ажахын хонишод һубайрдаг гү, али ашаг шэмээр бирагүй хонидоо һүрэгтөө барихаяа болижо, заабол голодоһондо гаргана.

Һайн үүлтэрэй, ашаг шэмээрээ булюу хонид хэзээдэшье хамагһаа үлүү таргалжа хүшэлэнхэй ябадаг юм. Хэрэхада иимэ хонид заабол эхирлэжэ, һайнаар ондо ороо һаа, хамагһаа ехэ нооһо үгэдэг. Мүнөө түрүү хонишод энэ илгааень мэдэхэ болошоо.

Адууһа малай үүлтэр һайжаруулжа, зоотехническэ бүхы заабариин ёһоор харууһалха, үсхэбэрилхэ гээшэ богони болзорой хэрэг бэшэ. Тиимэһээ эндэ холын хараатай түсэб хэрэгтэй.

Һайн үүлтэрэй мал худалдажа абаад үсхэбэрилхэдэ үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри ябуулһантай жэшэхээр бэшэ, үрэ дүнгүүдынь түргэн элирдэг ааб даа. Илангаяа ашаг шэмэеэ тэрэ доро харуулжа, эзэдээ урмашуулдаг. Хоёрдохи аргань гэхэдэ, һайн үүлтэрэй бухын, хусын, азаргын үрөөр эхэ малга искусственна аргаар үрэжүүлһэнэй ашаар үүлтэрынь һайжаруулха хүдэлмэри ябуулагдадаг гээшэ. Тиин үүлтэртэ малай предприятинуудта олон янзын үүлтэрэй бухануд, хусанууд асарагданхай харууһалагдадаг ааб даа. Ажахынууд эндэһээ хүргэгдэһэн гү, али удаан болзороор хадагалаамжада байлгагдахаар хүргэгдэһэн үрөөр хангагдадаг юм.

Искусственна аргаар эхэ малаа үрэжүүлхэ пунктнууд һаалиин фермэ, һүнэй комплекс, эхэ хонидой отара бүхэндэ түхеэрэгдэнхэй байдаг. Теэд эндэнь зоотехник-селекционерэй урид зохёоһон графигай ёһоор тодорхойлогдоһон һайн үүлтэрэй хусын гү, али бухын үрэ асарагдаха ёһотой гээшэ. Мүнөө үедэ һуралсалай «Байгал» ажахыда, Бэшүүрэй районой Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхоздо, Кабанскын районой Творогозой шубуунай фабрикада дам саашадаа үүлтэртэ малай гүрэнэй завод, үүлтэртэ малай совхоз бии болгогдохоор ехэ ажал ябуулагдана. Эдэ ажахынууд үнгэрһэн 4 жэл соо үнеэдэйнгээ һү шэмые 439—469 килограммаар, харин һуралсалай «Байгал» ажахы 816 килограммаар дээшэлүүлээ. Тиихэдэ Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой Ташерай, Прибайкалиин районой «Зырянский» совхозой, Тарбагатайн районой Ербановай нэрэмжэтэ совхоз-техникумэй Саратовкын фермэнүүд үүлтэртэ мал үсхэбэрилдэг фермэнүүдэй зэргэдэ оруулагдаа. Мүн Тарбагатайн районой Ленинэй нэрэмжэтэ, «Маяк» колхозуудта холмогорой үүлтэрэй малай фермэ байгуулагдахаар хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана.

Хони үсхэбэрилэгшэд һайн үүлтэрэй хусануудые хэрэглэдэг болоо. Жэшээлбэл, Хоринин районой Үдын совхоз искусственна аргаар эхэ хонидоо үрэжүүлхэдээ австралиин үүлтэрэй хусын үрэ хоёрдохи жэлээ хэрэглэжэ байна. Мүнөө Мухар-Шэбэрэй Ленинэй нэрэмжэтэ, «Искра», «Знамя Ленина» колхозуудта үүлтэртэ хонидой отара байгуулагдажа бүридхэлдэ абтанхай. Хонидойнгоо үүлтэр һайжаруулагшад гансашье нооһо ехээр хайшалнна бэшэ, мүн олон хурьга түлжүүлжэ, эмэ түлгэнүүдые, хуса зуһагуудые худалдажа олзотоно. Үнэндөө һайн үүлтэрэй мал шадажа үсхэбэрилбэл горитойхон олзо оруулхаар.

Гэбэшье малай үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэридэ урдымнай усадхагдаагүй дутагдалнууд дабтагдажа, ехэ хохидол ушаруулна. Жэшээлбэл, мүнөө олон районой ажахынуудта үнеэдэй тугаллаха тусхай байра түхеэрэгдэнэгүй. Искусственна аргаар үнеэ, гунжадуудые үрэжүүлхэ пунктнуудынь илангаяа үбэлэй сагта хүдэлгэгдэхын аргагүй уйтан, муухай, хүйтэн байдаг. Заримдаа гарзалһан тугалнуудаа далдалха зорилготойгоор түллэһэн үнеэдээ һубайрһанда тоолохо ушар Түнхэнэй, Сэлэнгын, Баргажанай райондо элирүүлэгдээ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ ондоо область, хизаарһаа үүлтэртэ олон мал асарагдана. Гансахан гурбан жэл соо республикадамнай 13528 эмэ хашараг, 1177 бухэ, 2488 хуса, 25328 эмэ зуһаг болон эхэ хонид худалдагдажа асарагдаа. Холоһоо ехэ гаргаша хэгдэжэ асарһан малаа тусгаар һайнаар харууһалаагүй дээрэһээ һүрэгтэйгөө ниилүүлжэ, гарзалуулжа, мүр улагүйгөөр үгы болгохо ушар дайралдана. Хяагтын районой Мөөрөөшын совхоз 3 жэлэй саада тээ симментал үүлтэрэй 150 эмэ хашараг 217467 түхэригөөр худалдажа абаа һэн. Мүнөө эдэ малынь үгы юм. Хэжэнгын районой Ушхайтын совхоз хоёр жэлэй саана һайн үүлтэрэй 110 тугал худалдажа абаа бэлэй. Харин мүнөө энэ һүрэгыень олохогүйт.

Хоринин, Зэдын, Сэлэнгын районой зарим ажахынуудта арбан хоёр һаратай эмэ түлгэнүүд түлжүүлэгдэдэг. Эхэ хонид болохо эмэ түлгэнүүдынь 4 һаратай хурьгадһаа бага, туд бүрээ 17—24 килограмм шэгнүүртэй байгаа. Доройтоһон, үлбэр, бага бэетэй эдэ түлгэнүүдһээ саашадаа һайн, сула бэетэй хурьган абтаха гү? Үгы. Малай үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри хүтэлбэрилжэ ябуулха үйлэдбэриин технологуудзоотехнигүүдэйнь арга шадабари эндэл элеэр харагдана ха юм.

Ажахы бүхэндэ зоотехнигүүд бэлиг шадабаряа дээшэлүүлнэгүй, туршалгын хүдэлмэри ябуулнагүй. Олон ушарта зоотехник-селекционернүүд нэгэ газартаа удаан ажаллангүй гаража ошоно. Саашадаа мэргэжэлтэдэй шадабари дээшэлүүлхэ курсануудые эмхидхэжэ, эрдэмэй туйлалтануудтай, түрүү дүй дүршэлтэй үргэнөөр танилсуулдаг болобол туһатай бэлэй.

Малай үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэреэ һайнаар, аша үрэтэйгөөр ябуулжа шадаһан ажахы, райондо саашадаа гансашье һүн, мяхан, нооһон элбэгжэхэ бэшэ, мүн ашаг шэмэ ехэтэй һүрэг малыень даажа абаха арендаторнууд, кооператорнууд, фермернүүд, таряашадай ажахынуудшье олзотохол. Юрэдөө малай үүлтэр һайжаруулхада, үргэмжэтэй, олзотой гэжэ Яруунын районой «Дружба» колхозой арендатор нүхэр Дмитриев дэмы хэлээгүй.

Вл. ЖИГЖИТОВ,
манай газетын агропромышленна таһагые даагша.

ЭДЕЭ ХООЛОЙ ПРОГРАММА — БҮГЭДЭ АРАДАЙ ХЭРЭГ

1. ШҮДЭРТЭЙ МОРИНДОЛ ХОЛО ОШОГДООГҮЙ

Эгсэ жэл хахадай саада тэз бидэ тарэяшанай ажалай онсо илгаатай байдалынь ойлгожо гэсэшэбди. Үнэндөө агуухэ канал малтажа, үе сагай сүүхэл болохо томо барилга бодхоохоодоо, элдэб арга хэрэглэн хүдэлмэришэдые хүлхэдэр байгаабди. Харин ород зоной эдеэ хоолой продукциин таарамжатай хангахада гансал гүйсэд эрхэ сүлөөтэй хүнэй ажал хэрэгтэй байгаа. Захиралта, зонхилоhоо сүлөөрhэн, бүхы ажалаа өөрөө мэдэжэ хэдэг хүнүүд — тарэашадай газар, оролдоогоор эдеэ хоолой продукциин элбэгээр үйлдэбэрилэгдэхэ болоно. Дээрэhээ үгтэhэн захиралта-зонхилолго [illegible] тарэашан [illegible]. Энэ бүгэдэhээ үлэмжэ тарэашадай дүй дүршэл, онол арганууд хоссорон мартагдажа, ошоhон тойрондохи байгаалида хүсэлдүүлэшэгүй хохидолой ушаруулагдаhыень мартаха ёhогүйбди. Хүдөө ажахын хүгжэлтэдэ hөөд түбэг ушаруулhан захиран-зонхилхо онол аргаhаа үлэмжэлэн тарэяшадhаа ёhотой газарай эзэн бэшэ болоходоо, оролдолго, үүсхэлшье гаргадаггүй байгаа гээшэ.

Тарэашад урдандаа захиран-зонхилхо аргые дэмжэдэггүй, арсадаг байгаа. Аргатайл сагтаа гүйдаг, эрилтэ табидаг hэн. Теэд эдэнэй эрилтые тоолохо, анхарха хүн байгаагүй.

Тарэяшанай сүлөөтэ ажал тухай уряанууд hүүлэй жэлнүүдтэ үргэнөөр дэлгэрээ. Колхознигуудай дүрбэдэхи съездын боложо үнгэрhөөр гурбадахи жэлынь ябажа байна. Съездын делегадуудай hанаа сэдьхэлээ хүдэлгэн хэлэhэн үгэнүүд мүнөөшье мартагдаагүй. Үгэ хэлэhэн лэ делегадууд тарэяшадта сүлөөтэ ажал олгогты гэhэн эрилтэ табяа hэн.

Василий Стародубцевые ямар хүн бэ гэжэ эндэ дэлгэрэнгыгээр бэшэhэнэй үлүү ха. Энэ нүхэрнай олон жэлэй туршада тарэашадай сүлөөтэ ажалай түлөө тон эдэбхитэйгээр тэмсэл ябуулhан, энээнэйнгээ түлөө хэхидоhоншье байха. Социалис Ажалай Герой, Тульска областиин агропромышленна «Новомосковское» нэгэдэлэй түрүүлэгшэ, колхозуудай Бүхэроссин соведэй түрүүлэгшэ, СССР-эй арадай депутат В. А. Стародубцевай [illegible] Россин тарэашадай староста мүнөө иигэжэ мэдүүлнэ: [illegible]

Нүгөөдэ староста, энэ удаа Латвиин тарэашадай ударидагшэ, баhал Социалис Ажалай Герой, «Адажи» колхоз-фирмын түрүүлэгшэ, мүнөө СССР-эй Президентын Соведэй гэшүүн Альберт Каулс трибунада гаража үгэ хэлэхэдээ: «өөhэдынгөө үйлэдбэриие өөhэдөө түсэблэхэ эрхэ манда үгыт» гэжэ эрилтэ табяа бэлэй. Жэлдэ 58 миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилжэ, 18 миллион түхэриг сэбэр олзо оруулдаг агрофирмын түрүүлэгшын иимэ эрилтэтэйгээр хандаhандань анхармаар. Манай Буряад ороной колхоз, совхозууд жэлэй 500 гаран миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилдэг.

Үшөө нэгэ Социалис Ажалай Герой, Гродненско областиин колхоз-комбинадай түрүүлэгшэ Александр Дубко үгэ хэлэхэдээ: «доншье hаа ехэ, эсэсэй дүнгөөр огто hонирходоггүй хүтэлбэриин албан хойрог аппарат урда мэтэ маанадые дарража, зонхилжо байна. Газарта эзэн, харин эзэндэнь захагүй олон сэарhан захиралтатай мини даабари дүүргэдэг ноёд бэшэ, хэрэг хэхээр найдамтай туhалагшад хэрэгтэй ха юм» гэжэ тэмдэглээ бэлэй.

Олоной дунда хүндэтэй, мэдээжэ болоhон хүтэлбэрилэгшэдэй [illegible] Түнхэнэй районой «Сибиряк» колхозой түрүүлэгшэ Юрий Седов «Правда Бурятии» газетэдэ толилуулhан статья соогоо: «РАПО болон районой бусад эмхинүүд урда мэтэ [illegible]» гэжэ асууhан бэлэй.

Иимэ эрилтэ табихадаа, тарэашад өөрынгөө амарые бэдэрээ бэшэл даа. Үнэндөө тарэашанда ажэбайдалынь амар байдаггүй. Ургаса ургуулжа, адууhа мал үсхэбэрилжэ байдаг тарэашадай гансашье мүнөөдэрэй бэшэ, мүн үглөөдэрэй түлөө, мүн сагай уларилай эрид хубилалтатай яажа тэмсэхэ тухайгаа бодомжолдог. Мүнөөдэр тарэашадай толгойе ондоо бодолнууд эзэлэнхэй. Газар, уhанайнгаа хэмжээгээр дэлхэй дээрэ хамагhаа булюу манай орон өөрыгөө эдеэ хоолоор хангажа бирахагүй туйлдаа хүрөө бшуу. hүүлэй жэлнүүдтэ хариин гүрэнүүдтэ түүхэй эд хэрэгсэлээ худалдажа олоhон валюта — мүнгөөрөө эдеэ хоолой продукци худалдажа абадаа ямар ехээр олзуурхадаг болообибди. Мүнөө малай тоhоной дүрбэдэхи килограмм бүхэниинь, сроохо тарээнай табадахи тонно бүхэниинь хилын саанаhаа худалдагдажа абтаhан байха юм. Гадна талаhаар олон зүйлэй продукци хубааарилха гурим үргэнөөр дэлгэрээ. Энэмнай баhал hайн бэшэ.

Эдеэ хоолой продуктнуудай дуталдажа байhан мүнөө сагта тарэашадые муугаар ажалладаг гэжэ гэмнэхэ, эмэлхэ хүнүүдшье дайралдана. Үнэндөө бидэ үбгэ эсэгэнэрэйнгээ хэhэн ажал хэрэгүүдые мүнөө ондоо нюдөөр хаража, үндэрөөр сэгнэнэбди. ВАСХНИЛ-эй академик Терентий Мальцев [illegible] арбан жэлэй турша хүдөө нютагтаймнай эрэшүүл үсөөржэ байна гээд со-[illegible]

[illegible] газарай эзэнэй тухай [illegible] гэбэ бшуу. Энэл үедэ бидэ эдеэ хоолой зүйлнүүд элбэгжэжэ, хүн зоной хэрэглэлгэ дүүрэнээр хангагдадаг болохо шэнгээр хүлээгээбди. Тэрэ үедэ тарэашанда юу үгөөбибди? hэн болотор богсол мэтэ өөрын бодолой юумэгүй (газар, үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүд) [illegible] оролдоно. [illegible] гү? Али иимэ нэгэдэлнүүдэй, бүлэглэлнүүдэй мүндэлөө hаа, колхоз, совхозуудые захирhандал урдымнай заабари-захиралта мухардаха гэжэ hанаба гү?

Тарэашанда сүлөөтэ ажал олгохо тухай [illegible]

Газарhаа, үйлэдбэриингөө хэрэгсэлhээ холодуулагдаhан тарэашан дээрэhээ үгтэhэн заабаряар үйлэдбэриингөө али нэгэ хүдэлмэри хэдэг байна. Жэшээлбэл, мүнөөдэр нэгэ поли хахалаа hаа, үглөөдэр нүгөөдыень борнойлжо, нүгөөдэртөө гурбадахидань таридаг hэн. Энэ тарэашанда эсэсэй дүн хэрэггүй байгаа. Намартаа энэ поли дээрэhээ хэдышье ургасын абтаа hаа, хамаагүйдэ тоолодог болоhон тарэашадай бүхы түлбэреэ тэрэ дороо абадаг байгаа. Иимэ гүримээр хэдэн арбан жэлдэ ажаhуугаабди. Ажахынууд жэлhээ жэлдэ гарзатажа, үри шэридэ орожол байдаг hэн. Теэд гүрэмнай энээндэ анхарангүй, урьhаламжа үгэжэ, ажал хэhэн лэ хүндэ тогтоогдомол түлбэри үгэдэг бэлэйл.

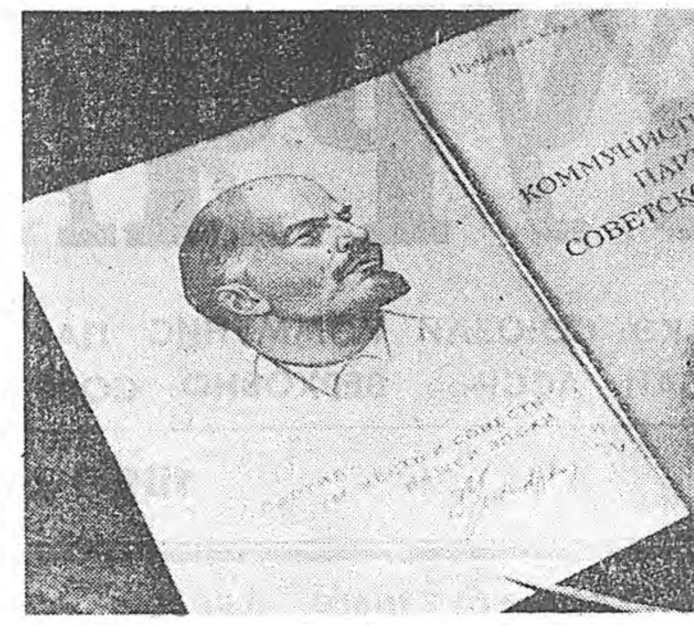
Энэ статья эхилэн бэшэхэдээ би тарэашанай бодото ажалай онсо илгаае тобойлгон харуулхые hэдээ hэм. Юуб гэхэдэ, КПСС-эй ЦК-гай мартын (1989 он) Пленум дээрэ аграрна шэнэ политикын тодорхойлогдоhоной удаа таагдашагүй онсо хубилалта боложо эхэлээ.

Тарэяшадаймнай ажэбайдалда хубилалтын эхин зурал-[illegible]

Орон соо мэдээжэ болоhон экономист, СССР-эй арадай депутат Гавриил Поповой трибунада гаража, мүнөө үедэ колхоз, совхозууд оронойнгоо хүн зониие эдеэ хоолоор хүсэд хангажа «бирахаяа» болёо гэжэ хэлэн сасуу «hэргылэгшэд», «hэримжэлэгшэд» оло шэрсо. Эрдэмтэн колхоз, совхозуудай ажэбайдалда сэгнэлтэ үгэхэhөө бэшэ, үгы хэхэ дурадхал оруулаагүй. Эндэ Белоруссиhаа ерэhэн колхозой түрүүлэгшын зэндэруу бүдүүн хоолойгоор ажахынуудые эршэлэн хамгаалхаар уряа тарааhаниинь баhал гайхалтай. Минии hанахада урид бодото байдалаа hайнаар шэнжэлэнгүй, тодорхой тобшолол хэнгүй, ахир тулюур бодомжсёо слондо дуулгахые оролдодог зэримэшуулэй хүсэлдүүлэшэгүй хохидол ушаруулха байhаниинь одоол аюултай.

А. ДЕРИГЛАЗОВ,
экономикын эрдэмэй кандидат.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

ПАРТКОМДО ОРОhОН ХОЁР МЭДҮҮЛГЭ

«Намайе КПСС-эй зэргэhээ гаргахыень ахамад металлургын таhагай партийна организациие гуйнаб. Юуб гэхэдэ, партиин олон хүтэлбэрилэгшэдые хүндэлхээ болёоб, партида өөртэнь этигэнэгүйб, тэрэндэ саашадаа найданагүйб». Ахамад металлургын орлогшо Р. Самусенко.

«КПСС-эй зэргэдэ намайе абахыень сепараторна цехэй партийна эхин организациие гуйнаб. Юундэб гэхэдэ, Советскэ Союзай Коммунис партиие хубилган шэнэдхэлгынь, олон ондоо боложо байhан үедэнь дэмжэхээ hананаб» 18-дахи цехэй хүдэлмэришэн Г. Сметанина.

Эдэ мэдүүлгэнүүдые уншахадаа, хоёр ондоо мэдэрэл түрэнэ. Түрүүшын мэдүүлгэ партиин мүнөөнэй байдалда этигэл найдалгүй болоhон мэдэрэгдэнэ, харин хоёрдохи мэдүүлгэдэ урагшаа hанаан ойлгогдоно. Энэ мэдүүлгэнүүд партиин мүнөөнэй бодото байдалые зүбөөр элирхэйлнэ гээшэ.

Руслан Филиппович Самусенко мүнөө 45 наhатай. Саратовай 5-дахи ГПЗ-дэ тэрэнэй ажэбайдалай олон жэлнүүд үнгэрөө. 1966 ондо партида ороо, предприятиин ахамад металлургын орлогшын тушаалда дэбжүүлэгдээ. Коллектив соогоо олон нүхэдтэй, хүндэтэй хүн. Ажэбайдалдаа гомдоодоггүй хүн гэб даа.

— Руслан Филиппович, Та үзэл сурталай бодомжонуудhаа боложо, партиhаа гарабат. Хэзээ, ямар асуудалаар КПСС-тэй адли бэшэ үзэл бодолтой болоо hэмта?

— Партиин политикын зүб, буруу тухай үнинэй hэжэглэлтэй болоо hэм. Олондо мэдээсэлгын эхилhэн сагhаа хойшо үзэл сурталай талаар тад ондоо бодолтой байhанаа ойлгооб. Партийна олон хүтэлбэрилэгшэдэй таарамжагүй, зэримдаа гэмтэ ябадалнууд тухай мэдэдэг болсобди. Би, юрын коммунист hайн хубилалтануудые хэжэ шадахагүйб. Минии эхин организаци мүн лэ шадалгүй.

— Бюрократизмын ямаршье ушарнуудтай тэмсэхэ эрхэ партиин Устав танда үгэнэ ха юм. Тиимэ тэмсэлшэд бии хэ юм.

— Бишье тэрэ дороо гарса үргэhэн бэшэ аабзаб даа. Партида бии байhан нэгэ тээhээ, түбhөө хүтэлбэрилгын (демократическа централизм) гурим бюрократизмтай тэмсэлдэ партиин гэшүүниие хизаарлаад байна ха юм. Эхин партийна организациин үүргэ тон бага hэм шуу. Партийна суглаан дээрэ абтаhан шиидхэбэринүүд парткомhоо саашаа гарадаггүй hэн. Бэшэгүүдые бэшээд туршаа hэм. Бэшэгүүд өөдэнь хаяhан шулуундал гэдэргээ бусадаг байгаа. Гэдэргээ бусахадааашье, гомдол оруулhан хүнэйшни гарта ороха бшуу. Юушье хэхын аргагүй.

— Ямар нэгэ ондоо партида орохоёо hананагүй гүт?

— Үгы. Ямаршье үрэгүй бэдэрэлгэнүүд хашартай болсо. Хоhон хөөрэлдөөнүүд болоод hалана. Үнэн дээрээ эрид хубилалтанууд хэрэгтэй.

Тиигэжэ нэгэдэлэй 1700 коммунисттай партийна организаци нэгэ гэшүүнээр үсөөрбэ. Гэбэшье Руслан Филиппович hалаhан хүн бэшэ юм. Арадай депутадуудай нютагай Соведтэ арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлхэдэнь арсаа hэн. Юундэ? «hанаа амар болошооб» — гэжэ тэрэ харюусана. — Арбан жэлэй саада тээ hаань...

Гаража ошоhон тэрэнэй оронд партида хэн ерэхэб?

3-дахи ГПЗ-гэй роликово цехэй партийна билет hая абаhан хүдэлмэрилэгшэтэй хөөрэлдэхэбди.

— Партида намhаа тиимэ ехэ туhа байхыеньшье мэдэнэгүйб, — гэжэ Г. Сметанина хэлэнэ. — Харин бултадаа нэгэдэжэ, бодото байдалые хубилгаха байхабди. Энэ хүндэ хүшэр сагта коммунистнуудай партитай нэгэн байхаяа hананаб...

— Үзэл сурталай талаар ямар нэгэ өөрын зорилгонуудтай гүт?

— Энэрхы сэдьхэлтэ, демо-

Бригадир, үйлэдбэриин түрүүшүүлэй нэгэн, коммунис ажалай ударник, hурган хүмүүжүүлэгшэ — оёдолой үйлэдбэриин «Туяна» нэгэдэлэй Бэшүүрэй филиалай оёдолой хоёрдохи цехэй хүдэлмэрилэгшэ М. М. Афанасьева тухай нүхэдынь иигэжэ хэлэдэг. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг бригадада 29 хүн хүдэлнэ. Ажалайнь түгэсхэлэй дүнгүүдээр салин хүлhэн түлэгдэдэг.

Мария Михайловна сэроо бэрхэ оёдолшон, бусадта жэшээ харуулдаг. Тэрэ мэргэжэлэй олон ондоо хүдэлмэри хэжэ, нүхэдөө халан хүдэлхэ шадабаритай юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. М. Афанасьева ажал дээрээ.

В. ПЛУТТЫН фото.

УРГУУЛhАН УРГАСАЯ АБАРХЫН ТУЛА

Ургуулhан ургасая хуряахадань ороной агропромышленна комплексдо хойшолуулашагүй туhаламжа үзүүлхэ тухай шиидхэбэри правительство баталан абаа гээшэ. hүүлэй арбан жэлдэ үзэгдөөгүй hайнаар ургаhан ороохо тээлтэ хоролтодо орожо болохо. Тиимэhээ хуряалгын техникэ, транспорт, хүдэлмэришэдые нэмэжэ үгэхэ шухала. Правительствын хандалгые хото городуудта яажа угтажа абаhан тухай ТАСС-ай корреспондентнүүд хөөрэнэ.

МОСКВА. Хотын предприятинууд ороохо зөөхын тула бусад областьнуудта 2054 машина энээнэй урда тээ эльгээhэн юм. Мүнөө жолоошодтойгоор 250 автомашина нэмэжэ эльгээхэнь гэжэ Москвагай hалбаринууд хоорондын транспортна үйлэдбэриин нэгэдэлэй начальник В. Мазурин хөөрэнэ. Тэрээнhээ гадна Москва шадарай ажахынуудай полинууд болон огородуудай бүхы ургасые ниислэлэй жолоошод хадагалха газартань зөөхэ юм. Транспорт эльгээхэ талаар эмхидхэлэй бүхы асуудалнууд эдэ үдэрнүүдтэ шиидхэгдэхэ зэргэтэй.

ЛЕНИНГРАД. Оренбургска область руу эльгээхын тула ашаанай автомобильнуудые үгэхээ арсаhан ажахын зарим хүтэлбэрилэгшэдэй шалтаг баримтануудые Ленсоведэй гүйсэдхэхэ комитет тооногүй. Техникэ дуталдана, техническэ байдалынь хангалтагүй, жолоошод үгы гэхэ мэтэ шалтаг баримтанууд хараада абтанагүй. Үндэhэ баримтатай шалтагаануудтай байгаашье hаань, 2—3 үдэрэй болзорто хэрэгтэй хэмжээнэй машинануудые бэлдэжэ, платформонуудта ашаха гэhэн шанга шиидхэбэри гүйсэдкомой президиум абанхай.

Энээнэй урда тээ хэдэн долоон хоногой туршада хамтын автодесант бүридхэлгэдэ Ленинградай оруулха хуби тухай ехэ арсалдаанууд болоhон юм. РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтооhон нормын ёhоор, түрүүлэн 4 мянган машина ороохо зөөлгэдэ эльгээхээр хараалагдаhан юм. Мүнөө үедэ Ленинградта ба областьдо автотехникын дуталдажа байхада, иимэ олон машина эльгээхэ аргагүй. Иимэ эрхэ байдалда арай шамай 2700 машина Оренбургда эльгээгдээ. Хэрбээ Ленинградhаа ошоhон жолоошодые ондоо хүдэлмэридэ хэрэглэхэ гү, али машинануудай хии hаатаха болоо hаань, техникэ гэдэргэнь бусааха эрхэ ленинградайхидта олгогдоо юм.

АЛМА-АТА. Казахстанай ажахынуудта ургаса хуряалгын хүдэлмэридэ туhалхын тула хүдөөгэй мэргэжэл шудалhан, жэл бүри ургаса хуряалгада хабаададаг Алма-Атын промышленна предприятинуудай, эмхи зургаануудай, студентнүүдэй мянгаад түлөөлэгшэд ерээ. Ургаса хуряалгын эхилтэр техникэ заhабарилхадань нютагай механизаторнуудта туhалха, харин hүүлдэ тэдэнэртэй хамта комбайнуудай жолоо бариха юм.

—Шэнэ газар дээрэ ороохон hайнаар эдеэшэнэ, тиимэhээ тарэяшадта ехэ туhаламжа хэрэгтэй,— гэжэ республикын Госагропромой түрүүлэгшын орлогшо Н. Жуев хэлэнэ.— Теэдшье СССР-эй Совминай президиумэй hүүлшын заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэhэн олохон асуудалнууд Казахстанда хабаатай, дары түргөөр шиидхэгдэхэ зэргэтэй гээшэ. Комбайнернууд дуталдана. Республикын гуйлтаар РСФСР, Украина, Узбекистан, Молдави бүхыдөө 10 мянга тухайтай хүниие эльгээхые найдуулнхай. Эдэ хүнүүдые шадаал hаа түргөөр эльгээхэ хэрэгтэй. Нютагай ажалшад тэдэниие урин дулаангаар угтажа, хэрэгтэй бүхы юумэр хангаха, ажалайнь түлбэрие бардамаар түлэхэ юм.

Гансашье хүнүүд бэшэ, мүн техникэ, нэн түрүүн автотранспорт хойто областьнуудта эльгээгдэнэ. Ороохо таридаг гол областьнуудай ажахынуудта ургаса зөөхын тула 32 мянган ашаанай машина дуталдана. Энэ асуудалые шиидхэхын тула ехэ юумэн хэгдэнэ. Урдахи областьнууд арбаад мянга шахуу машина үгэхэ болонхой. Тэдэнэй горитойхон хубинь замда ябана. Карагандагай ба Павлодарай областьнуудшье хүршэнэртөө транспорт үгэлсэхэ юм. Сэрэгэй частьнууд 5 мянган машина үгэнхэй.

Тиигэбэшье дуталдаhан транспорт хүсэлдүүлжэ үшөө шадаагдаагүй. Тиимэhээ Казахстанай ороохоной гол районуудта ургаса хуряалгада ороной зүгhөө туhаламжа үзүүлэгдэхэ зэргэтэй.

ЯРОСЛАВЛЬ. Үнгэрhэн субботын үдэр областной Соведэй депутадуудай уряалаар предприятинууд болон эмхи зургаануудай хэдэн зуугаад хүдэлмэришэд колхоз, совхозуудта ошоhон байгаа. Үбhэ сабшалгада, мүн тэрэшэлэн город шадарай ажахынуудта эртын овощ хуряалгада городойхидой ехэхэн хубинь хүдэлөө hэн. Ороохо уталгын түхеэрэлгэнүүдые бэлдэлгэдэ заводой мэргэжэлтэд туhалаа. Олоной хабаадалгатай субботник үнгэргэлгэ хадаа ургаса гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряаха үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ талаар область соо сонохогдоhон тусгаар байдалай хэмжээ ябуулгануудай нэгэниинь болоно. hүүлэй үдэрнүүдтэ байдалынь нэгэ бага hайжаржа захалаа. Предприятинууд, hуралсалай эмхи зургаанууд Хара бэшэ хүрьhэтэй нютагуудта 4 мянга шахуу хүдэлмэрилэгшэдые эльгээжэ, үбhэ сабшалга, овощ хуряалга дээрэхи хүдэлмэриие түргэдхэлгэдэ нилээн нүлөө үзүүлээ. Мэргэжэлтэдэй hанамжаар ёhоор, малай условно толгой бүхэндэ тэжээлэй 20 единицын хэмжээнэй тэжээл бэлэдхэхэ арга боломжо бии. Табан жэл соо түрүүшынхиеэ эндэ үндэр [illegible] ургаса ургуулагдаа юм. Тэрэниие гээлтэ хоролтодо оруулангүй хуряахын тула тусхай комисси хэмжээнүүдые абажа байнхай.

(ТАСС).

СЭЛЭНГЭhЭЭ МЭДЭЭСЭНЭ

ХҮСЭ ЩАДАЛТАЙНЬ ҮЛЭНЭ

«СССР-тэхи Коопераци тухай» Хуулиин хүсэндөө ороходо Сэлэнгын райондо дүшөөд кооператив бии болгогдоhон юм. Харин мүнөө 30 кооператив үлэнхэй ажаллажа байна. Тэдэнэрэй охэнхинь Гусиноозёрск хотодо хүдэлнэ. Эдэ кооперативууд гэр байра барина, ажаhуудалай түхеэрэлгэнүүдые, уhа дамжуулдаг соргонуудай сетьнүүдые заhабарилна, хубсаhа хунар оёно, эдеэ хоолой зүйлнүүдые гаргана, хүн зондо хэрэгтэй бусад продукци үйлэдбэрилнэ.

Промышленна томо предприятинуудай дэргэдэ олонхи кооперативууд байгуулагдаhан байна. ГРЭС-эй дэргэдэ бии болгогдоhон «Теплоэнергетик» кооператив бусад соохоо эгээл хүсэ шадалтайнь болоно. Байгша оной хоёрдохи кварталай дүнгүүдэй ёhоор 2065,3 мянган түхэригэй олзо оршо тэдэнэр абаhан байха юм. Тус кооператив үйлэдбэриин объектнүүдhээ гадна гэр байра барина, заhабарилна. Холбоолжоной шулуун нүүрhэнэй уурхайн, «Гусиноозёрская» шахтын, Урда зүгэй электросетиин дэргэдэ байгуулагдаhан кооперативууд үйлэдбэрилhэн продукцияа худалдажа, 100—200 мянган түхэригэй олзо оршо абана. Гэхэтэй хамта зарим кооперативууд удаан наhагүй байшоо. Гаргашаяа өөhэдөө тэхэрюулжэ шададаггүй, мүнгэн hангай журам хазагайруулдаг кооперативууд жэлшье хүдэлэнгүй тарана.

АМТАТАЙ ПРОДУКЦИ

Гусиноозёрскын хилээмэнэй заводой түрүүшын продукци гаража эхилhээр хоёр hара болобо. Тус заводой сүүдхын туршада 34 тонно продукци гаргаха аргатай. Теэд бүхыдөө район соохоо 12—13 тонно продукци үйлэдбэрилхэ захил заводто ороно. Энээнhээ боложо, заводой түхеэрэлгэнүүдэй хүсые хоёр дахин бага болгохо баатай болоhон байна. Тиигэжэ сүүдхын туршада 12 тонно хилээмэ, 300 килограмм кондитерска зүйлнүүдые магазинуудта эльгээнэ.

Н. ДАНДАРОВА.

Совет

ТОМСК. А. Н. Островскиин «Без вины виноватые» гэhэн пьесээр найруулагдаhан зүжэгөөр Норильскын Владимир Маяковскиин нэрэмжэтэ драмын театрай гастрольнууд эхилэнхэй. Хойто зүгэй бүжэгшэд ород классигуудай, совет ба гадаадын авторнуудай арбаад гаран зүжэгүүдые харуулха юм. Норильскын артистнуудай гастрольнууд сентябрь болотор үргэлжэлхэ ёhотой.

БЕЛГОРОД. Ургаса хуряалгада түрүүлжэ ябаhан Валуйска районой нарядгүйгөөр ба арендна гуримаар хүдэлдэг звенонууд сагай уларилай хүшэр хүндэ эрхэ байдалда ороохото ургамалнуудые эмхитэй hайнаар хуряана. Техникэ шадамаргаар хэрэглэhэнэй ашаар ургаса гээлтэ хоролтодо ороногүй шахуу. Районой ороохото ургамалнуудай полиин гурбанай хоёр хубиин ороохон сохигдонхой.

ХЯАГТА (Буряадай АССР). Академик В. А. Обручевой нэрые зүүжэ ябадаг нютагай хизаар ороноо шэнжэлгын музейн 100 жэлэй ой эдэ үдэрнүүдтэ эндэ тэмдэглэгдэнэ. Эндэ 2 мянга гаран хоморой материалнууд суглуулагданхай. Шэнэдхэн заhагдаhанай hүүлээр музей нээгдээ юм. Эндэ болоhон научно-практическа конференцидэ ЧСФР-эй, Австралиин, МНР-эй эрдэмтэд хабаадаhан байна.

КРАСНОДАР. Огторгой тухай сэдьхэжэ ябадаг хүбүүдэй сэрэгэй пётчигой мэргэжэл шэлэхэдэнь Ейскдэ нээгдэhэн тусхай интернат hургуули туhалха байна. 9 класс амжалтатайгаар дүүргэhэн, бэеын элүүр энхын байдалаар сэрэгэй авиационно училищинуудта hураха аргатай 15—16 наhанай хүбүүд тэндэ hураха юм.

МОСКВА. Чернобыльдохи АЭС дээрэхи hандаралhаа хохидоhон Брянска областиин Новозыбковскэ районой бүлэг үхибүүд амаржа аргалуулхаяа Кипрэй ниислэл Никоси ниидэжэ ошонхой. Дундада далайн курортнуудай нэгэн-

КАБЕЛЬНА ТЕЛЕВИДЕНИ: ХҮГЖЭЛТЫН ХАРАА ЗАМУУД

Телеприемнигуудай программые гансашье үргэдхэхэ бэшэ, мүн «сэнхир экрануудай» туhаламжаар түрэл хизаарайнгаа ажабайдал тухай тодорхойгоор мэдэхэ, үгышье hаа hүнгуулиин кампанида ба референдумдэ хабаадаха арга кабельна телевидени олгохо байна. Манай орон соо энэ ехэ ерээдүйтэй шэглэлые ашаг үрэтэйгөөр хүгжөөхын тула СССР-эй кабельна ба агаарай долгёор дамжуулагдадаг телевидениин эмхи зургаануудай холбоон байгуулагдаа. Тэрэниие эмхидхэлгын съезд hая Москвада, Останкинадахи концертна студида үнгэргэгдэбэ.

Советскэ Союзда 500 шахуу кабельна сеть хүдэлнэ. Мэргэжэлтэдэй тоосложо гаргаhанай ёhоор, 5 миллионhоо дээшэ хүнүүд тэрэнэй дамжуулгануудые харадаг. Кабельна телевидени хадаа ороной мэдээсэлэй ниитэ нэгэн инфраструктуро хүгжөөхэ үндэhэ hуурине болохо ёhотой. Юуб гэбэл, эсэсэй эсэстэ тусхай ЭВМ-үүд бэшэ, харин бултанай хэрэглэхэ аргатай мэдээнүүдэй банктай холбоотой компьютернуудай-тоо-общество соохи мэдээсэлэй хэмжээе тодорхойлхо бшуу. Шэнэ эмхиин уставаар тэдэниие байгуулха гэжэ хараалагдана. Саашадаа ороной телекоммуникационно сетиин арга боломжын үргэдхэгдэхэдэ, олохон квартиранууда, хүдэлмэриин газарнуудта компьютернуудай бии болоходо хоёр талын харилсаатай мэдээсэлэй-справочна алба эмхидхэхэ арга бодото дээрээ бии болохо.

Кабельна телевидениин 200-гаад томо эмхи зургаануудай түлөөлэгшэдэй суглааhан съезд дээрэ ерээдүйн техникэ хэрэглэлгын арга боломжонууд ба түхэл янзанууд гансашье зүбшэн хэлсэгдээ бэшэ. Кабельна телевидениие нэбтэрүүлгэдэ ушардаг шиидхэгдээгүй олон асуудалнуудые делегадууд дайраhан байгаа. Иимэ сетьнүүд дуталдана, хангалгын шанар муу гэжэ үгэ хэлэhэн хүнүүд тэмдэглээ. Ушарынь гэбэл, Эсэгэ ороной промышленностиин бэлэн болохоhоо урид дамжуулгын шэнэ шэглэл нэбтэрүүлэгдэжэ эхилээ ха юм. СССР-тэ иимэ телевидениин ба студинуудай хэрэгсэл түхеэрэлгэнүүдэй зарим зүйлнүүд багаар бүтээгдэнэ, үгышье hаа, огто бүтээгдэдэггүй.

Ороной кабельна телевидени үндэр хэмжээндэ хүгжөөхэ аргатай мэргэжэлтэй кадрнууд дуталдана. Энээн дээрэhээ дамжуулагдадаг олохон программануудай уран hайханай талаар хэмжээн барагүй байдаг. Кабельна телевидениин хүдэлмэриин гуримуудые зохёохо шухала тухай мүнөө миил хөөрэлдөөнүүд болоно.

— Холбоондо нэгэдээд байхадаа, эдэ хойшолуулашагүй асуудалнуудые түргөөр шиидхэхэ бээзэбди гэжэ hананаб,— гэжэ Түбэй телевидениин мэдээсэлэй редакциин ахамад редактор Эдуард Сагалаев хэлэнэ. Съезд дээрэ тэрэ ниитын шэнэ эмхиин президентээр hунгагдаа юм. Манай ойрын түсэбүүдтэ эдэ асуудалнууд шухала hуури эзэлхэ. СССР-эй кабельна ба агаарай долгёор дамжуулагдадаг эмхи зургаанудай холбоон тэдэниие бэелүүлжэ эхилээ гэжэ тэрэ хэлэнэ.

(ТАСС).

...БА ХУУЛИ

...САГ БЭХИЖЭХЭ ЁҺОТОЙ

(...эй XXVIII съездын һүүлээр түрэһэн бодолнууд)

...нүүдтэ засаг, хуу- ...дотор эли бо-... Совет ороной ...ын түсэбэй 1990 ...ын хахадта ехэ ...дүүргэгдэһэн ту-... Госкомстадай мэ-...гэршэлбэ. Обще-... орёо эрхэ ...мүнөө ажаһууна. ...демократи, хубил-...ын политика гэм-... Хубилган шэнэд-... хангагүй залан ...жэ шадабал, ма-... муу байдалһаа ...тай. «Энэрхы ёһо-...тическа социализм ... КПСС-эй XXVIII ...программа мэдүүл-...т обществын муу ...араха хараа за-...хойлогдоо. Эконо-...ройтолгоһоо оро-...дай ажахые ой-...ад, хоёр жэл соо ...н зорилго КПСС-... табиба. Дэлгүүрэй ...о һайн бэлэдхэл-...ожо шадабалнай, ...о бэелүүлэгдэхэ юм. ...улада үйлэдбэридэ ...н харилсаануудые ... хубилгаха шэнэ ...хэрэгтэй.

...хай, зөөри тухай, ...предприяти тухай, ...хай, хэблэл тухай, ...болон бусад тон ...аран хуулинуудые ...һунгагдаһан СССР-... Совет баталан ...н тэрээнһээ түрүүн ...ерховно Советүүд ...о эхилээд, 1988 он ... шахуу хуули аба-...ань, тэрээнһээ гад-...ан хуули Болгоһон ...Советээр баталагда-...дые дурдаха хэрэг-...

...Бүхэсоюзна XIX ... хуули ёһото со-...рэние байгуулха зо-...ад, «Хуулиин ре-... тухай» шиидхэбэри ...й.

... хүсэндөө байһан ...линууд ямар дутаг-... байгаа?

...захирдаг гуримые ... бэхижүүлхэ зо-... тэрэ сагай хуули-...н удхань юумэ хо-...ааралха шэглэлтэй ...шэ. Хуули ёһонуу-...шэглэл Сталинай гү-...даалта бэелүүлдэг ...й оньһон гэһэн ойл-...ндэһэлһэн байгаа.

...рхэнүүдые болон сү-...е сахиха гэһэн улас-... эрхэ хуулинуудта ...н хүн бүхэнэй үүс-...хи али бүхы аргаар ...зорилготой шэнэ ...дые баталан абаха ...олоо һэн. Тиимэ зо-... шэнэ хуулинуудай ...д олоор бэлдэгдэжэ...

рээнһээ болон, хуули хүндэгүй болошоһон байгаа. Мүнөө сагта хуули ёһото гүрэн соо хуули гэшэмнай али бүхы засагай дээдэ тээ байха зэргэтэй. Бүхы албан тушаалтан,

Удааран, һөбшөрөнгүйгөөр эдэ эрхэнүүдээ хүсэдөөр хэрэглэжэ һураха гэшэ нютагай Советүүдэй засаг бэхижүүлхэ, тэрэнэй нэрэ хүндэ ехэ болгохо шухала нүхэсэл болоно.

...эмхи зургаанууд, предприятинууд, ниитын эмхинүүд, эрхэтэн бүхэн хуулиие заабол сахиха, бэелүүлхэ уялгатай болоо. Хуулиин дээдэ тээ юуншье байха ёһогүй. Хуули сахилга нангин болохо зэргэтэй.

Тиигэхын тулада хуулинууд бүхы талаһаань зүбшэн хэлсэгдэһэнэй удаа абтаха, тон сэсэн, эрдэмэй үндэһэ баримтатай болгогдохо зэргэтэй. Энэ эрилтэ хүсэдөөр сахигданагүй. Байгша оной августын нэгэнһээ хүсэндөө ороһон Хэблэл тухай СССР-эй Хуулиие абажа харая. Тэрэ хуули бэелүүлхэ оньһогүй байшоо.

Абтаһан хуулинуудай, правительствын тогтоолнуудай, нютагай Советүүдэй шиидхэбэринүүдэй бодотоор бэелүүлэгдэдэггүй, сахигдадаггүй ушарнууд манай обществын хүгжэлтэдэ ехэ тодхор хаалта болоно. Шэнэ хуулинуудые олониитэдэ ойлгуулха, тэрээн дэлгэрүүлхэ ажал хангалтагүй байһаар. Хуули сахилгада, баталан абаһан шиидхэбэринүүдэй гүйсэдхэлгэ хинан шалгалгада мүнөөнэйхидэл адли хайша хэрэгээр, эрилтэ багатайгаар хандалгада байгаа сагтаа урагшаа дэбшэлгэ, хубилган шэнэдхэлгын политика бэелүүлгэн түйлагдахагүй. Совет хуулинуудые сахилгада хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ анхарал табиха саг одоошье ерээ.

Хуули эбдэхэ, гэм зэмэ хэхэ ябадал республика дотор олошорһоор. Хэрбээ 1989 оной 6 һарын туршада 6602 гэмтэ ябадал бүридхэлдэ абтаһан байгаа һаа, байгша оной түрүүшын хахадта 8248 гэмтэ ябадал үзэгдөө гэхэ гү, али 24,9 процентээр олошороо. Гэм хэгшэдэй 43 процентнь архидалгатай, наркоманитай холбоотой. Тонуул, хулгай, мүн бусад гэм хэһэн хуулиин наһа гүйсөөгүйшүүлэй тоо олошорһоор.

Байгша ондо шэнэ гуримаар үнгэргэгдэһэн һунгалтын ашаар арад зоной аша туһые үнэн сэдьхэлһээ сахиха хүсэлтэй сэхэ сэбэр ябадалтай һайн хүнүүд Советүүдтэ одоошье һунгагдаа гэжэ тооломоор. Бүхы засагаа гартаа абаһан Советүүдэй үүргэнь, харюусалгань тон ехэ болобо.

Арадай депутадуудай Советүүд нютаг зоноо байра байдалаар, эдеэ хоолоор, эд бараагаар, ажаһуудалай хэрэгсэлнүүдээр хангахаһаа гадна хуулинуудай гүйсэдхэл, зонойнгоо амгалан тэнюун байдал хангаха зэргэтэй бшуу. Үншэрһэн, тулиһан хүүгэд, үтэлжэ гансаардаһан үбгэд, хүгшэд халуун анхаралаар хүреэлэгдэхэ зэргэтэй.

Нютаг зоноо үг гарбалһаань захалаад, сомоной, сельсэ Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ һайн мэдэхэ аргатай ха юм. Хүмүүжүүлгэ-болбосоролой, хуули сахилгын хүдэлмэриие арадай депутадуудай сомоной Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ бэе дээрээ даажа абабалнь, үрэ дүн үгэсэтэй байха гэжэ һанамаар.

Газар, уһа, ой модо, оршон тойронхи байгаалиие эзэн ёһоор эзэмдэхэ талаар шэнээр абтаһан хуулинууд Советүүдтэ тон ехэ эрхэнүүдые олгоо.

Хуули ёһодо, арад зонойнгоо арюун һайхан заншалда, жаяг заршамда хүниие хара багаһаань һургаха хэрэгтэй гэжэ бүхы дэлхэйн дүршэл харуулна. Арбан зургаан наһа гүйсөөгүй гээд ажалда абахагүй гэшэ тон буруу. Хүбүүд, басагадай зунай сагта 14 наһанһаа хүдэлжэ, эхэ, эсэгэдээ туһалхадань, Советэй депутадууд, ажалша коллективүүд али болохоор туһалдаг болохо зэргэтэй. Хэхэ ажалгүй, сүлөө саг ехэтэй эдир хүбүүд, басагад зайжа, зуража, хана уняа түшэжэ ябатараа, олон ушарта муу харгыда орошоно. Хуулиин эрилтэнүүдтэй танилсуулха, хуули, ёһо заншалнуудые хүндэлдэгөөр багашуулые һургахада, багшанарай, түрэлхидэй үүргэ тон ехэ. Хууляар хүмүүжүүлгэ, хүн бүхэнэй, аха зоной нангин уялга мүн.

Хуули сахидаг ба хэрэглэдэг зургаанууд: арбитраж, сүүд, прокуратура, Дотоодын хэрэгүүдэй министерство, КГБ урда мэтэ хожомдожол ябаһаар. Гэмтэ ябадалнуудай гараһые уридшалан һэргылхын оронд, хара хэрэгүүдэй үйлэдэгдөөд лэ байхадань, тэдээндэ анхарал хандуулна. Олон ушарта ехэ аюултай гэм хэгшэд элирүүлэгдэнэгүй, гэм хэгшэ гэмээ амасанагүй. Юридическэ эрдэмээр обор, мэргэжэлэйнгээ талаар тулюур хүнүүд мүрдэлгын болон сүүдлэхэ газарнуудта үшөөл ажаллаһаар.

Арадай ажахые дэлгүүрэй экономикодо оруулга, хари оронуудтай сэхэ харилсалга ажахын болон граждан хуулинуудые тон һайнаар мэдэхэ эрилтэ ажахын болон Советүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй үмэнэ табяад байна. Баталагдаһан хэлсээнүүд саг соогоо, бүхы талаараа гүйсэдхэгдэдэг болохо зэргэтэй. Эдэ хуулинуудые мэдэхэ болоогүй байбал, ехэ гарзада ороходо аюулай гарахань лабтай.

Демократи гээшые зоргоороо оролго гэжэ ойлгоошод, хамар доро аман байнал гэжэ хашхаралдаашад, үймөө буһалгаа татадаг экстремистнүүд, үндэһэ яһанай хёмороо үүдхэгшэд олошороо. Иимэ сагта хуули шанга байха, эрид шууд хэрэглэгдэхэ зэргэтэй. Шэнэ гүйсэдхэхын органдо — Президентын засагта ехээр найдагдаһан байгдаа. Теэд президент М. С. Горбачев гүрэнэйнгөө жолоо үшөөл шангадхажа шадаагүй байһаар. Дэмы табигдаһан дээһэнүүдые, һула орхигдоһон һурануудые татажа абаад, орон доторoo ёһо гуримаа, түрэ засагаа шангалха саг одоошье орожо ерээ.

КПСС-эй һүүлшын съездын абаһан шиидхэбэринүүд, СССР-эй Верховно Советэй сессинүүдэй абаһан шэнэ хуулинууд хубилган шэнэдхэлгын бэелэл хурдадхаха аргануудые олгоо. Хатуу хүн хуули баридаг, хяһуур хүн зөөри баридаг гэжэ дэмы хэлсээгүй бээз. Хуули ёһото социалис гүрэниие бүрилдүүлэн байгуулхын тулада бодото алхамуудые хэхэ, ажал хэрэгүүдээрээ батадхаха сагнай ерээд байнал.

С. БАДМАЕВ,
журналист.

Журналистын дэбтэрһээ

...Б НАЙРАМДАЛАЙ ХОНХО

...рад хотын ехэ ехэ ...ай нэгэн болохо Хүүгэ-... соо «Колокол мира» ...эгдэһэн томо гэгшын ...нгэрһэн жэлэй авгу-...а бодхоогдоһон бай-...э ниигэжэ хэлэбэбнб гэ-...рэл оной март-апрель ...үгы байһан юм. ... түрхижэ ялайгдаша-...эн ехэ бахана мрамо-...гдэһэн табсан дээрэ-...оодоо харбана. Баха-...дэрэ бултадаа хонсо-...боон дээрэнь эб най-... һулдэ — гулабхаа шу-... Доронь — томо шэ-...

...айрамдалай энэ хонхын ...хоогдоһониинь удхатай ...-Пискаревско булашо ... ошоһон Пискаревско ...тын эмһэр дээрэ оршо-... Алас-Дурна зүг руу ...ээшэ шэглүүлэгдэнхэй. ... элшэдэ гулабхаа нэ-...йһандал, нилээд холо ...олоон туяарна. ...бүхэнэй дорохоно фи-...гүүд һалбарна. Тээ ...ынь үргэлжэ ногоон ...зүүрынь толботон, шад ...эгүүд намилзана.

... газарта «Эб найрам-... хонхо» бодхоогдонхой. ...хадаа Японой Нагасаки ... хаягдаһан ядерна бом-... хокидогшодой дурас-...тэндэ табигдаһан хүшөө-... адли буулгаба ... юм. ...хотодо ажаһуугшадай ...эр хонхын эб адли буул-...нь Герой-город Ленин-...бэлэг болгон дамжуу-...н байна. «Эб найрамда-...хын» хажууда иигэжэ ...й:

...сакиин хонхо дохёоло!
...сакиин хонхо дохёоло!
...дүүнэр, түрэл
саданарымнай,
...ндарал, элүүр
энхыемнай
...ажа ябаһан, алаһан,
хорооһон

Аймшагтай муухай
Атомна бомбо тухай
Зэдэлүүл дуугаа,
Нагасакиин хонхо!
Зэдэлүүл дуугаа,
Нагасакиин хонхо!
Дэлхэйн захаһаа хизаарнь
хүрэтэр
Дэлгэрэг лэ бидэнэй
мүргэл!

Эдэ үгэнүүдэй авторынь Мацуока Кунити.

Хүшөөгэй дэргэдэ зогсожо байхадаа, залуудам мүндэлһэн шүлэгэйнгөө мүрнүүдые аалихан уншажа ёһолоо һэм. Тэрэ шүлэгөө уншагшадай һонорто дурадханаб.

Түрэһэн үдэрһөө һабагшалан

Август һара — арбай
һайхан һара.
Ажамидарал намда
асарһан һара.
Түрэһэн һарамни
ходол намдаа
Түүхын хуудаһа
һануулнашни даа.
Алар тэрэ дүшэн табан ондо
Август һарын зургаа, юһэндэ
Американ империализмын
атомна бомбо
Аласын Японд унаа һэн
губэ.
Хиросима, Нагасаки
хотонууд дээрэ
Хиигээр тараагдаһан
зоболон
Гурбан зуун мянга гаран
хүнэй
Гуламтынь ееотэйнь
хюдаа бэлэй.
Түмэн зоной
улайха нюурһаа
Түдэгэсэн далтираагүй
империализм.
Ахирхан суухын тэһэрэ
һурэнэйдэл,
Аргаа барагдаа һэн
тэрэнэй хүсэл.
Тэнгэриин дүүхай
нэрхэ бүри,
Түрэһэн үдэрөө угтаха бүреэ
Хиросимын набадые
шэхээрээ дуулаһандлиб,
Хилын саанахиие нюдөөрөө
хараһандлиб.
Нагасаки, Хиросимаархин
тэрэ үдэрэй
Найман час арбан табан
минутада

Нулимсаар урдаһан мүрэн
шэнгээр
Дохёогой дуугаар суглардаг
ха юм.
Бурдаһалан ороһон саһандал
Булай түргөөр сугларна
сэсэгүүд.
Хүн түрэлтэнэй дурсалгын
гэршэ
Хүшөөһөө сасарна
зүргэнүүд.
Альган соохоо аалихан
табигдаһан,
Алас холо руу абяа
тарааһан,
Амгалан байдалай хилын
тэмдэг —
Аянда мордодог гулабхаа
шубууд.
«Амгалан нойрсогты,
амгалан...
Ажабайдалда энэ
дабтагдахагүй» гэһэн
Арад зоной ашата тангариг
Август һарын зургаанай
үдэр
Ота мүрэнэй эрье дээгүүр
Олон мянга дахин
дабтагдадаг.
* * *
Түрэһэн үдэрни, түрэһэн
һарамни
Түүхын хуудаһа ходол
һануулнаш.
Нагасаки, Хиросимадахи
хүшөө дээрэ
Нютагайнгаа сэсэгүүдые
табидаг һайб.

В. ТОКТОХОЕВА.

Түрэл хэлэмнай — түүхэ хэшэгнай

МАРТАГДАШАГҮЙ ЁҺО ЗАНШАЛНУУД

Октябриин революциин урда тээ Баргажанай буряадууд хуушан монгол бэшэгтэй болож байһан байгаа.

Тэрэ үедэ, ламын шажанай һая дэлгэржэ байха сагта хуушан монгол бэшэгые гэр бүри заалгажа үзэдэг байһан юм. Мүн 1931 он болотор һургуулида үхибүүд хуушан монголые шудалдаг байгаа. Бүхы канцелярска болон хэрэгэй бэшэлгэ монгол хэлэнэй гуримтай байгаа. Хуушан монгол бэшэгэй үгы хэгдэхэдэ, арадай соёлой баялигуудые шудалха ба дэлгэрүүлхэ арга боломжо бага боложо эхилээ бэлэй.

1931 оноһоо эхилжэ, лата үзэг хэрэглэгдэжэ, һуралсал удаан ойлгосогүй боложо һаатаа һэн.

Хуушан монгол бэшэг дээрэ эртэ урдын зохёолнууд хэблэгдэн гарадаг байгаа. Буряадай уран зохёолшодһоо гадна Пушкинай, Л Толстойн номуудые уншадаг байгаабди. Буряадууд хоёр хэлэтэй ходоо хэана, ямаршье ажалда хүдэлбэл, ородоор, буряадаар зэргэ хөөрэхэ, уншаха, бэшэхэшье байгаа. Зарим эрдэмтэд монгол ном һударые гансал шажанда хабаатай гэжэ бододог байһан дээрэһээ ехэ алдуу хээ гэшэ. Тэндэ шажанай номһоо гадна үгэй, түүхын, соёлой, эмшэлэлгын, астрологиин бусад үнэтэ номууд үгы хэгдэһэн дээрэһээ манай урагшаа дэбшэхэ алхамууд гэдэргээ холо татагдаһан гэшэ. Революциин урда тээ, мүн революциин һүүлээрхи хэдэн жэлнүүдтэ Буряадай дасан дугангууд болон ородой һүмэнүүд бэе бэедээ нэгэшье һаадгүйгөөр зэргэ түбхинэн байдаг лэ байгаа.

Буряад арад үльгэр дуунуудаар, таабари, оньһон үгэнүүдээр элбэг зон гэжэ холуур суурханхай. Жэшээлхэдэ, «Гэсэр» гэжэ арадай эпос гайхамшаг бүтээл болоно бшуу.

Жэлһээ жэлдэ һургуулида буряад хэлэ болон литература үзэхэ саг хороогдожол байгаа. Һүүлэй һүүлдэ буряад хүүгэд түрэл хэлэеэ шудалхаяа болишоһон байна. 1972—1973 онуудай һуралсалай жэлһээ эхилээд, буряад хэлэ ба литератураяа шудалхаяа хээ хэнагүй болиһон юм. Эдэ жэлнүүдтэ наймаанай эмхидэ хүдэлжэ байхадамни, буряад хэлэн дээрэ номууд, учебнигууд макулатурада тушаагдажал, хаягдажал байдаг һэн. Тиигээд һүүлэй һүүлдэ буряадаар дунда хөөрэлдэжэ шадахагүй болоод, «экзаменаа сдавайдлаад, институтдаа поступайдлахаб» гэхэ мэтээр хөөрэлдэхыень дуулахаш.

Хоёр жэлэй урда хуушан монгол бэшэгэй факультативна хэшээлнүүд Буряад һургуулинуудта үнгэргэгдэжэ эхилһэн байна. Би наймадахи классуудта хуушан монгол үзэг заажа захалаа һэм. Үхибүүд шэнэ юумээр ехээр һонирходог, гайхадагшье гэшэ. Хуушан монголоор номуудай үгы байһанһаа болоjo, хүшэр байгаа. Буряадай номой жасада монгол хэлэнэй номууд хадагалагдатай зандаа, тэндээ үмхиржэ, һандаржа хэбтэдэг. Тэдэниие саашадаа юумэн болгожо дэлгэрүүлхэ эрдэмтэд үгы гэшэ гү? Нилээн бэрхэшээлтэй хэрэг лэ.

Арбаад шахуу жэлдэ түрэл хэлээ шудалаагүй байһан үе сагта буряад хэлээ мэдэхэгүй гү, али муугаар мэдэхэ залуу үетэн урган гараа. Иигэжэ соёлой хүгжэлтэдэ тон ехэ хохидол ушаруулагдаа.

Хүдөө нютагуудта, мүн һургуули бүхэндэ хизаар ороноо шэнжэлэлгын музейнүүдые бии болгохо аргатай аад, нютаг бүхэнэй партийно-совет органууд тус асуудалда ёһын тэдысэ хандадаг. Теэд 2—3 жэлээр һунгагдаһан дарганууд юу яараха даа? Үнгэрһэн сагай ёһо заншалнуудаар һонирходог болбол, гээгдэнги, урданай хараа бодолтой хэрэглэхэ дуратай хүн гэжэ һанагдань ороод лэ орхидог гэшэ. Буряадуудай Сагаалганиие, зунай найр наадые, мориной соло дуудалгые дахинаа һэргээбэл, һонин бэлэй. Һүүлэй үедэ һургуулиин үхибүүд түрэл гарбалса уг угаарнь эхэ, эсэгэнэ, үбгэд хүгшэдһөө һуража бэшэдэг болоноо. Манай Аргатын һургуулиин буряад хэлэнэй багша Софья Тыхеевна тиимэ уг түрэлыень үхибүүд бүхэндэ бэшүүлһэниинь ехэ һонин байна. Мүн Баргажанай найман омог түрэлые согсолон бэшэхэ юм байна гэжэ тэрэ хөөрэнэ. Урданай тиимэрхүү юумые мэдэхэ хүнүүд хомор болоjo байна. Ямар ехээр, хойшоо, гэдэргээ соёл, эрдэм хаягдаба гэшэб!

Арад зоной ёһо заншалнуудай хайра гамгүйгөөр үгы хэгдэһэндэнь совет хүнүүдэй патриотизмда, социалис интернационализмда үнэн сэхэ ябаха хэрэг гэдэргээ татагдаа. Ород ба буряад арадуудай хоорондо эбтэй эетэй ёһоной хани барисаан үни холоһоо эхилэнхэй. Манай Забайкалида хаанта засагай үедэ сүлэлгэдэ ерэһэн декабристнарай, народоволецуудай, ородой түрүүшын революцида хабаадагшадай ба буряад зоной дунда нүхэд ёһоной харилсаан байгаа.

Д-Н. ДОНДУПОВ,
Аргатын хизаар ороноо шэнжэлэлгын музейн директор.

Зурагдаал

УРАГШАА ҺАНААТАЙ ХҮН

Бадмажаб хара багаһаа шахуу Монгол орон ошоо һаа гэһэн һанал бодол үншэн хабһанайнгаа оёорто хадагалжа ябадаг һэн. Тиишэ тэгүүлхэ ямар ушар болоо юм, бү мэдэе. Тэндэ анда нүхэртэйшье болоогүй, түрэл түтимшье байгаагүй. Зүгөөр үшөө үхибүүн ябахадаа, Монголой арадай артист, дуушан Жаргалсайханай Согто-Хангил нютагаар айлшалаад, колхозой клуб соо уулзалга үнгэргэхэдэнь, ехээр гайхаа, гоёшоогоо һэн. Тэндэ хүн зон олоороо ерээд, клуб соо шэгээтэй бэлэй. Мүн һургуулиин үхибүүдшье арга шадалаараа клуб соо шурган ороһон байгаа. Хүндэтэ айлшанайнгаа хүнды сээжынгээ оёорһоо хүнхинэсэ гаргаһан хоолойгоор орон нютаг тухайгаа дуулаһан дуунуудынь Бадмажабай шэхэндэ мүнөөшье ханхинажа байһан шэнги һанагдадаг.

— Би дуушан болохоб,— гээд гэртэхиндээ эхин классуудта һуража ябахадаа тэрэ хэлэдэг болоо агша һэн.

Иимэ хүсэл хэн ухаандань түрүүлхэ юм? Магад, тэрэ айлшан артист аалам, мүн түрүүшынь багшанар Дамбаринчин Цыренжапович Цыренжапов гү, али Сэсэгма Цыденовнашье байжа болоо гээд мүнөө Бадмажаб бодомжодно.

Нээрээшье тэрэ сагһаа хойшо хүбүүн сценэ дээрэһээ буугаагүй шахуу гэхэдэ алдуу болохогүй хаш. «Соохорхон тэнгэриин херанхыда» гэжэ тон түрүүшынгээ дууе мүнөөшье хүрэтэр мартадаггүй.

Колхоздо һайндэр боложо байба. Һургуулиинхид наада табиха байгаа. Клуб соо хүн зон олоороо сугларанхай. Удаа дараа эдир артистнуудшье шадал соогоо оролдоол һэн бээз. Бадмажабай сценэдэ гараха ээлжээн хүрэбэ. Хоёрдохи класста һуража ябаһан хүбүүе багша Сэсэгма Цыденовна сценэ дээрэ хүтэлжэ асараад, өөрөө хажуу тээ һуугаад, мандолина дээрэ наадажа эхилбэ. Бадмажаб бага сага айһандал шэнги байгаашье һаа, хөөлой мэдүүлжэл дуулаа һэн. Үйлэ болоходоо, хоёрдохи бадагыень эхилхэ гэхэдээ, үгэнүүдынь огто һанагдахаа болигдобо. Тиигэжэ тэбдэжэ байтарнь, багшань үгэнүүдые һануулба. Хүн зоншье хүхилдэбэ, энеэлдэбэ. Тэрэ сагһаа хойшо дуушадай тоодо сум ороо. Гансаараашье, хоёроороошье дууладаг болобо. Байн сугтаа ябадаг Валера Батожаргалов, Бадмажаб Бальжиров нүхэдтэеэ гурбуулан сценэ дээрэ гаража дууладаг болоо һэн. Гоёор дууладаг хүбүүд гэжэ тэдэ мэдээжэ болобо.

1965 ондо уран һайханай харалгада эгээл түрүүшынхеэ Бадмажаб Батомункуев хабаадалсаба.

Тэрэ үедэ Согто-Хангилай һургуулиин коллектив наада эмхидхэлгын талаар округ доторoo түрүү зэргэдэ ябаа. Ниитын хүдэлмэри урагша абадаг һургуулиин директор Боро Дамдинжапович Дамдинжапов, багшанар Дарима Дагбаевна Дашицыренова, Баир Сампилович Сампилов, Цыден Бадмаевич Жундуев гэгшэд уран һайханай, спортын, бусад хэмжээ ябуулгада айхабтар оролдолго гаргадаг байгаа. Баир Сампилович хүл муутайшье һаа, волейбол наадажа байдаг һэн гээд Бадмажаб мүнөө хөөрэдэг.

1971 ондо Забайкалиин комсомолой ойн баярта зорюулагдаһан һургуулинууд хоорондын окружной харалгада Бадмажаб хабаадахадаа, лауреат болоо һэн. Энэ нэрэ зэргэ тиихэдэ 9-дэхи класста һуража байһан хүбүүе ехэтэ урмашуулаа һааб даа.

Колхозой соносхоһон конкурсдо шэлэгдэһэн «Согто-Хангил» гэжэ дууе хүбүүн хангюурдаһан байгаа.

— Тэрэ үедэ эндэхи эдэбхитэй дуушад Дамдинов Буда, Цыбенжапов Бальжинима, Цыренов Ким гэжэ хүбүүдтэ ехээр атаархадаг, һажаалдахые оролдодог һэмди,— гээд мүнөө Бадмажаб хөөрэнэ.

Нээрээшье, хангилайхид үни холын сагһаа наадаша гэжэ суутай байһан гэшэ. Гоё хоолойтой, хатар зугаада шуумар хүбүүд, басагад олон лэ һэн бээз. Тэдэнэр соёлой талаар бусадта ниилээд нүлөө үзүүлээ юм.

Бадмажабта грамота болон бэлэгүүд барюулагдадаг һэн. Тэрэ үедэ залуу хүбүүн наадандашье, бүхэ барилдаандашье эдэбхитэйгээр хабаададаг, номдоошье урагшатай һурадаг байгаа.

10-дахи класс дүүргэхэдээ, хүсэд хүл дээрээ бодонхой, зундаа абатаяа хони харалсаад, намар Новосибирск ошожо, сэрэгэй-политическэ училищада ороһон аад, һөөргөө бусашаба. Ойро зуура нютагтаа байтараа, Номгон далайн уһан сэрэгэй флодто алба хэхээр татагдаа һэн. Юун тиимэ зоргоороо юумэн армида байха һэм. Түрүүшээр хүбүүдэй хүлһэн адхаржа эхилээл һэн бээз. Байн һүбэлгэн хүхюун зантай хүбүүе нүхэдынь, командирнуудынь обёороо һэн. Барилдаандашье, боксдошье ябадаг болоод, удангүй эдэ зүйлнүүдээр нэгэдэхи разрядтай болобо. Хэдэн удаа Номгон далайн флодой мүрысөөнүүдтэ хабаадалсаад, 2-дохи, 3-дахи һууринуудые эзэлһэн байна. Зүгөөр дуугаа дуулаха дураниинь хүбүүнтэй хахасадаггүй һэн. Талааниинь болоходоо, тэндэнь, мүнөө буряад драмын театрай артистнууд болоһон, тэрэ үедэ Владивосток хотодо искусствын институтда һуража байһан Доржо Сультимов, Дамба-Дугар Бочиктоев гэжэ хүбүүдтэй танилсаад, хамтадаа суглархадаа, буряад дуунуудаа дууладаг болобо. Тэрэнь Бадмажабай хоолойгоо тодоруулха талаарнь ехэ туһатай байгаа аабза. Тиигэжэ мүнөө Бадмажаб бодомжолдог.

Армиһаа табигдаад ерэхэдэнь, уран һайханай харалга боложо байба. Бадмажаб бусаа гэжэ мэдэхэдээ, нютагайнь залуушуул забда үгэнгүй, гарһаань хүтэлхэ тооной тэрэниие наада бэлэдхэлдэ хабаадуулаа һэн. Районой эрхим дуушадай түрүү зэргэдэ нэрлүүлэгдэжэ, дипломоор шагнагдаба.

Удаань хахад жэлэй жолоошоной курса Агада дүүргээд, автоклубай даагшаар хүдэлжэ байхадань, комсомолой эхин эмхиин секретарь болгоод һунгаба.

Хүдэлмэринь нобшошог болоошье һаань, соёлой хүдэлмэриие түрүүшын ээлжээндэ тоолодог һэн. Малшад, механизаторнуудаар ябажа, наада, ханын газетэ болон бэшэшье хэрэгүүдые ябуулха гэхэ мэтэ урдаа ортошогүй олон уялгатай һэн бээз. Теэд яахаб, арсажа болохогүй байгаа ха юм. Тиихэдэ комсомолой нэрэ хүндэ үшөөл дээгүүр байгаа. Хүн зоншье хүндэлхэ, тоохо зэргэтэй һэн.

1976 оной февралиин эхээр уран һайханай окружной харалга болобо. Хангилайхид районойнгоо түлөө тэмсэлдэ хам оролсоо һэн. Хүхэ торгон дэгэлтэй, мүнгэн хутага зүүнхэй залуу сэбэр хүбүүнэй «Алтаргана» гэжэ дуу гүйсэдхэхэдэ, зал соо һууһан зон нэрьешоо бэлэй. «Дахин» гэһэн уряа доро таба-зургаа дахин сценэ дээрэ гаража, хоолойнгоо хонгёо мэдүүлээ. Окружной харалгын лауреат болоходонь, Улаан-Үдэ, Шэтэ хотонуудһаа уригдаһан мэргэжэлтэд ехээр һонирхожо, театрай һургуулида ошохо һэншни гээд хэдэн дахин дурадхаа. Теэд һаяхан техникум дүүргээд, колхоздоо зоотехнигээр хүдэлжэ эхилһэн, тиихэдэ Бадмарага гэжэ басагантай һаяхан гэрлээд байһан залуу хүбүүн идхалгада ороод орхибогүй.

— Колхоздоо байгаа һаамни дээрэ бэшэ гү даа,— гээд, тэдэниие үдэшэдэг һэн.

Он жэлнүүдэй ошохо бүри Бадмажабай хоолой бүри хонгёо болоһон шэнги байдаг. Репертуарыньшье шэнэдэгдэжэ, ород, буряад, монгол дуунуудые дээдэ хэмжээндэ дуулаад лэ байха. Һүүлэй жэлнүүдэй үедэ бэлиг шадабаринь бүришье мүлигдөө. Энээндэ нютагайнь хүгжэмшэ басагад — Ольга Тангатова Надежда Динганорбоева гэгшэд ехэ һайн нүлөө үзүүлээ.

— Би урдань хоолойн байхасаал хуугайлдаг байгаа хаб. Мүнөө эдэ нүхэдни эрдэмэй ёһоор ното заажа, хоолойемни заһажа, табижа үгэнэ ха юм,— гэжэ Бадмажаб баясана.— Дуулаха гэшэ бэлэн хэрэг бэшэ гэжэ ойлгодог болооб. Теэд басагадай һайгаар амжалтатай ябаналби..

Дээрэ хэлэгдэһые зон уншаад, энэ Батомункуев гээшэшье гансал наада эрхилээд ябадаг хүн ха юм гэжэ бү һануужан. Тиимэһээ ажал хэрэгыень хэдэн үгөөр тэмдэглэе. 1977 ондо тэрэ автоклубһаа болёод, Могойто ошожо, «К-700» трактор жолоодохо һуралсал гараад, механизатор болобо. Табан жэлэй турша соо үбэлэй шэмэрүүниие, зунай халууе хара мяхаараа үзэжэ, тракторай тортог тоһондо нилээд зуурантаһан байха. Теэд ажалдаа амжалтатай, хэһэн хэрэгынь урагшатай ябаа. Үлзытын-Адаг, Хара-Нуур, Харганаша гэжэ газарнуудай полинууд дээрэ хүндэ хоолостой алтан шара тарян намар болоходо намилзан долгилжо байдаг болоо һэн. Энэ түйлэлтэдэ Бадмажабай хубита бага бэшэ байха.

Бадмажабтанай хонишон болоһоор олохон жэл үнгэршэбэ. Колхоздо малшан болохо зон хэзээдэш дуталдахаял һанадаг һэн. Тиихэдэнь залуу коммунист Батомункуев нэгэтэ партийна суглаан дээрэ: «Би Таһархайда байдаг залуу хонишодой бригадые толгойлһуу»,— гэжэ мэдүүлээ һэн. Хоёр жэл тухай хүдэлөөд, өөрөө эхэ хонидые даажа абаа бэлэй. Хониндо ороһонһоонь хойшо ажалынь урагшатай байгаа гэхэдэ алдуугүй. Теэд энэнь оролдолгын хүсэн ааб даа. Бадмарага нүхэртэеэ хамта халуун хүйтэниие хайхарангүй, зоной тухай түйлахабди гэһэн эрмэлзэлтэй шармайжал оролсоо ха юм. Түсэб даабарияа хэзээдэшье дүүргэээд, олзо оршо һайнтай ябанад. Хонин бүхэнһөө хурьга абадаг, нооһо ехээр хайшалдаг юм. Эдэнэр бүхы зооветеринарна ажалаа өөһэдөө бүтээдэг зон. Мэргэжэлтын байһаар байтар хэн үшөө оролсохо һэм. Илангаяа мүнөө үедэ ажахын тоосоондо орожо ,бэеэ даанхай байдалай нэбтэрүүлэгдэжэ байһан сагта эдэ хонишодой үнгэрэгшэ жэлэй дүнгүүд ехэ һайн байна. Зуун эхэ хонин бүриһөө 117 хурьга, нэгэ хониноо 3,7 килограмм нооһо хайшалжа, колхозойнгоо түрүүшүүлэй зэргэдэ ябана.

Зарим зон ажалаа һэлгэхэеэ, урданайнгаа хэжэ ябаһан юумэ орхихоёо һанадаг. Бадмажабтанда энэ хабаатай бэшэ. Дуу, наданда ябаһан зандаа. Уран һайханай харалга болон концерт нэгэшье алдаагүй. Батомункуев үгыгөөр энэ хэмжээ ябуулганууд үнгэрнэгүй хаш. Тэрэ округой дуу, хатарай ансамбльда оролсожо, һүүлэй үедэ олохон харюусалгата ябадалда хабаадалсаа. 1987 ондо «Амар сайн» гэжэ уран һайханай коллективтэ оролсожо, Румыни гүрэнөөр амжалтатай ябаад бусаа. Тэрэ холын газарта түрэлхи Буряадайнгаа ёһо заншал, ажабайдал харуулалсаа юм. Үнгэрэгшэ жэл Монгол ороноор айлшалха хабатай байба. Тэндэ Халхын голой дэргэдэхи байлдаанай болоһоор 50 жэлэй ойн баяр ёһололдо уригдажа, Агынгаа артистнуудаар наада харуулжа, хүршэ ороной ажалшадта нилээд мэдээжэ болоод бусаа.

Юрын хонишон байгаад, ажалһаа таһаржа гараха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ ёһотой. Теэд түрэл нютаг оронойнгоо нэрэ хүндын түлөө оролдоно ха юм. Иигэжэ холо ойрын ябадал болоходонь, Бадмарага нүхэрынь нүхэрөө урмашуулан үдэшөөд, бүхы ажалаа өөр дээрээ дагаад лэ түйланэ.

Тодорхойлон хэлэхэдэ, ниитын ажалай түлөө үнэн зүрхэнһөө оролдожо ябадаг эбтэй эетэй, олон зоной жэшээ абамаар бүлэ байна.

Бадмажаб хамтын хэрэгэй хажуу тээ байжа шадахагүй хүн даа. Колхозойнгоо партийна бюрогой гэшүүн һэн тула, зоной дунда ябуулха хүдэлмэриие һайжаруулха хэрэгтэ хам оролсодог.

Ц. ГОНГОРОВ.

Ага.

Улаан-Үдэ. Октябриин 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ проспект.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ХИЛЫН СААНАҺАА · ТАСС · АПН ·

ООН. ООН-ой Аюулгүйн Совет Ирагта эсэргүү экономическа хорилтонуудые үргэлөөр бэелүүлхэ шиидхэбэри абаба. Тэрэнэй баталан абаһан резолюци соо Кувейтдэ эсэргүүгээр Ирагай добтолон ороһон ябадалаар һанаата болоjo байһаниинь элирхэйлэгдэнэ. Энэ ябадалда эсэс табиха, мүн тэрэшэлэн Кувейдэй бэеэ даанхай дулдыданги бэшэ байдалые, газар дайдань бүрин бүтэн байлгые һэргээхэ хүсэлтэй байһаниинь онсолон заагдана. 1990 оной августын 1-дэ ээлжэ байһан хилэдээ Ирак мүнөө болотор өөһэдынгөө хүсэнүүдые бусаагаагүй гэжэ Аюулгүйн Совет тодорхойлбо. Ирагта гү, али Кувейтдэ үйлэдбэрилэгдэһэн бүхы эд бараас ба продукциие худалдажа абахаяа бүхы гүрэнүүд болихо зэргэтэй гэжэ Аюулгүйн Совет тогтообо. Мүн тэрэшэлэн Ирагта гү, али Кувейтдэ буу зэбсэг гү, али сэрэгэй бусад хэрэгсэлнүүдые, мүн финансова ба экономическа нөөсэнүүдые дамжуулгада һаад болохо бусадшье хэмжээнүүд хараалагдаа.

НЬЮ-ЙОРК. Камбоджодохи байдалые гуримшуулха асуудалаар эндэ Холбоото Штадуудай болон Вьетнамай хоорондо хөөрэлдөөн болоһон байгаа. Һүүлэй жэлнүүдтэ түрүүшынхеэ ООН-ой дэргэдэхи Вьетнамай саг үргэлжын түлөөлэлгэтэ эмхидэ хоёр талын тусхай тушаалтадай уулзалга болобо. Американ тусхай тушаалтадай хэлэһэнэй ёһоор, «хоёр ороной хоорондохи харилсаануудые гуримшуулха асуудалда бэшэ, харин Камбоджодо онсо анхарал хандуулагдаһан байна.

Хөөрэлдөөнэй һүүлээр ООН-ой дэргэдэхи Вьетнамай саг үргэлжын түлөөлэгшэ Тринх Хуан Лангын мэдүүлһэнэй ёһоор, «Камбоджын асуудалые гуримшуулгада ООН-ой үүргэ ба Камбоджын нейтральна байдалые лаб хангаха асуудалнууд» зүбшэн хэлсэгдэһэн байна.

Ойрын сагта энэ хөөрэлдөөе үргэлжэлүүлхэ тухай хоёр ороной делегацинууд хэлсээ юм.

ВАШИНГТОН. Мяханай ба һүнэй мал үсхэбэрилхэ талаар совет-американ хамтын предприяти байгуулха дурадхал Техас штадһаа малшадай эмхи зургаан дурадхаһан юм. «Манай нэгэдэл һониин шэнжэтэй юм,— гэжэ «Америка провайдс фаундэйшн» корпорациин президент Сэм Тиит ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө тэмдэглээ һэн.— Худалдаа наймаанай ажал ябуулхаһаа гадна, хүдөө ажахыда ажаллаха дуратай инвалидуудта туһаламжа үзүүлдэг юм. Техасай урда хубида оршодог томо ажахыда инвалидууд мэргэжэлтэй болоjo, һү, үндэгэ ба мяха үйлэдбэрилгын ба болбосоруулгын элдэб шатануудта эдэбхитэйгээр хүдэлдэг юм. Мүнөөнэй техникэ, тобшолон хэлэбэл, рободууд ба компьютернүүд хүдэлмэриин бүхы газарнуудта инвалидуудые хэрэглэхэ арга олгодог.

СССР-эй газар дээрэ 125 мянган гектар талмайтай жэшээтэ «ранчо» (ажахы) байгуулгада «Америка провайдс фаундэйшн» 300 мянга хүрэтэр доллар һомолхоор түсэблэнэ. Совет партнернуудынь газараар, барилганудаар, хүдөө ажахын машинануудаар ба хүдэлмэришэдөөр хангаха зэргэтэй болоно. Һуралсалай дүрбэн жэл соо бэлэдхэлэй тусхай түб тус ажахые өөрынгөө кадрнуудаар хангаха, американ фермэнүүд дээрэ стажировко эмхидхэгдэхэ ёһотой.

ИСЛАМАБАД. Ороной президент Гулам Исхак Ханай указаар Пакистанай бүхы газар дайда дээрэ онсо байдал соносхогдобо. «Пакистанда гадаадаһаа аюулай тохёолдоходо ба орон дотор гурим буса ябадалай үүдхэгдэжэ боломоор байһан дээрэһээ иимэ шиидхэбэри абтаа юм гэжэ гүрэнэй толгойлогшын указ соо заагдана.

Энэл үдэр национальна ассамблейе (парламентын доодо шатын палата), провинцинуудай хуулита суглаануудые тарааха ба правительствын толгойлогшын тушаалһаа премьер-министр Беназир Бхуттое буулгаха тухай Гулам Исхах Хай соносхоһон юм. Байгша оной октябриин 24-дэ парламентда һунгалта үнгэргэгдэхөөр хараалагдана. «Засагай дээдын зургаануудта эдилгэ абаха ябадалай үргэдэжэ, правительствын болон провинцинуудай захиргаануудай хоорондо арсалдаанай һужэржэ, тусхай тушаалтадай зүгһөө албан тушаалаа хэтэрүүлхэ ябадалай үзэгдэдэг болоһон дээрэһээ иимэ шанга хэмжээнүүдые абаха баатай болооб гэжэ национальна радиогоор ба телевиденсээр үгэ хэлэхэдээ. Пакистанай президент мэдүүлһэн байна.

Академик В. А. Обручевой нэрэмжэтэ Хяагтын музейн 100 жэлэй ойн һайндэрһөө

УЛАД ЗОНДОО ХҮНДЭТЭЙ, УУТААР ДҮҮРЭН ТҮҮХЭТЭЙ

Тэбхэр зуун жэлэй саада тээ Хяагта хотын (тиихэдэ Троицкосавск гээд нэрэтэй байгаа) ажабайдалда ехэ удха шанартай үйлэ хэрэг болоһон юм. Реальна училищиин, эхэнэрнүүдэй гимназиин багшанар, нютагай интеллигенциин түлөөлэгшэд түрэл хотодоо хизаар ороноо шэнжэлэлгын музей байгуулаа. Ю. Д. Талько-Грынцевич, В. С. Моллесон, И. И. Попов, Н. А. Чарушин, П. С. Михно, А. П. Мостиц ба бусад эндэ хабаадаһан намтартай. Музейн түрүүшын директорээр П. С. Михно хүдэлмэрилһэн юм.

Байгша оной августын 1—2-то Хяагта хотодо академик В. А. Обручевой нэрэмжэтэ музейн 100 жэлэй алдарта ойдо зорюулагдаһан баяр ёһололой хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэбэ. Музейн ойн баяр ганса манай республикын бэшэ, бүхы Зүүн Сибириин газар дайдада удха шанартай. Юундэб гэхэдэ, ондоо тээ хаанашье дайралдадаггүй экспонадууд эндэ суглуулагданхай: Забайкалиин соёл болбосорол ба түүхэ харуулхаһаа гадна, Монгол ба Хитад гүрэнүүдэй хүгжэлтэ тухай хөөрэһэн баримтанууд олон юм. Тиимэһээл хаа хаанаһаа олон газарнуудһаа айлшад эндэ буугаа: музейн байгуулалтада сэхэ хабаатай Н. А. Чарушинай дүтэ түрэл — Святозар Павлович Заварихин, архитектурын эрдэмэй кандидат, ЛИСИ-гэй кафедрые даагша (Ленинград); П. С. Михногой аша басаган Валерия Николаевна Кузнецова, СССР-эй Наукануудай Академиин Сибириин отделениин Буряадай эрдэмэй түбэй эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ (Улаан-Үдэ); И. И. Поповой дүтэ түрэл, искусство шэнжэлэгшэ Нина Григорьевна Беус; И. А. Молчановай хүбүүн Валентин Иннокентьевич Молчанов, Березовско үйлэдбэриин геологическа нэгэдэлэй геолог (Новосибирск); А. П. Окладниковай басаган Елена Окладникова, СССР-эй арадуудай этнографиин музейн эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ (Ленинград); академик В. А. Обручевой аша басаган Наталья Владимировна Обручева, химиин эрдэмэй кандидат, СССР-эй Наукануудай Академиин эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ (Москва).

Зуун жэлэй ойдо зорюулагдаһан баяр ёһолоолдо хабаадахаяа Хяагтын суута наймаашадай үри һадаһанууд ерээ һэн. Забайкалиин ниитэ ажал ябуулагша, декабрист Н. А. ба М. А. Бестужевуудай, К. П. Торсоной, И. И. Пущинай, С. П. Трубецкойн ба С. Г. Волконскиин нүхэр купец Алексей Михайлович Лушниковой аша хүбүүн, физико-математическа эрдэмэй доктор Алексей Алексеевич Лушников (Москва); А. М. Лушниковой гуша хүбүүн, инженер-электрик Николай Леонидович Лушников (Австралиин Крайтон хото), гуша басаганиинь, экономист Елена Алексеевна Маштакова (Москва); ном барладаг өөрын типографитай байһан М. В. Сабашниковай гуша басагад — искусствын эрдэмэй кандидат, «Искусство» хэблэлэй редактор Елена Сергеевна Сабашникова ба эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ Татьяна Григорьевна Переслегина (Москва) ба бусад эндэ байлсаа. Монголой, Омск, Томск, Свердловск, Красноярск, Якутск, Шэтэ, Эрхүү, Минусинскын музейн хүдэлмэрилэгшэд эндэ мүн лэ ерээ бэлэй.

— Манай эсэгэ Октябриин хубисхалай урда тээ Хитад руу Шанхай хотодо нүүһэн намтартай. Тэндэ би түрөөб. Хитадаар бага-сага ойлголсожо шадахаб. Табяад онуудта манай гэр бүлэ Австрали руу нүүгээ. Би тэндэ Сиднейн университедтэ һуралсажа гараа6. Абамни нүгшэһэн. Өөрөө хани нүхэртэйб, ганса хүбүүтэйб. Гэртээ ородоор хөөрэлдэдэг байһан дээрэһээ би түрэл хэлэеэ мартаагүйб. Харин минии хүбүүн ородоор һайн мэдэхэгүй. Хамта һураһан нүхэрэймни эсэгэ Советскэ Союз ошоходоо, уран зохёолшо Валентин Распутинай купец А. М. Лушников тухай хөөрэһэн статьятай «Огонек» журнал гэнтэ оложо, намда эльгээһэн юм. Тиигэжэ би анха түрүүшынхиеэ элинсэг эсэгэ тухайгаа һонин, үнэн баримтатай болооб. Урдань эсэгэһээ элинсэг эсэгэ тухайгаа дуулдаг бэлэйб, гэбэшье нэгэ-хоёр фото-дүрэһөө бэшэ ондоо юумэн гэртэмнай үгы бэлэй. Эрхүү хото руу В. Распутинда бэшэг бэшэжэ, тэрэнэй туһаламжаар түрэлөө — Нина Григорьевна Беусые олооб. Нина Григорьевнагай абга И. И. Попов А. М. Лушниковой хүрьгэн байһан гээд мэдээжэ. Саашадаа харилсаамнай бүри бэхижэжэ, Н. Г. Беус намда Москвада ажаһуудаг абга Алексей Алексеевич Лушников тухай дуулгаа. Иигэжэ бидэ, түрэлхид, бэе бэеэ ололсоһон түүхэтэйбди,— гэжэ Н. Л. Лушников «Ленинэй туг» газетын редакцида болоһон уулзалга дээрэ хөөрэнэ.— Гоё һайханаар түхеэрһэн выставкэ хужарлажа, тэрэ үеын оршон байдалда агшан зуура ороһондол үзэгдэбэ. Хирааһай-Адагта ошожо, элинсэг эсэгынгээ хүүр хаража ерээб. Хяагтада Воскресениин һүмын һандархай байдалые харгаад, голхорол досоомни түрөө һэн. Намайе зүбөөр ойлгоорой, үг унгиин хубиин уурхайн түлөө бэшэ, нэн түрүүн, соёл болбосоролой түүхын памятник тушаа эльгэ зүрхэмни үбдөө.

Энэ ба бусад памятнигууд, жэшээнь, купец А. М. Лушниковай гэр, мүнөө дээрээ ээрэлгэ-нэхэлгын фабрикын байрлаһан, урдандаа эд наймаанай буудаг газар байһан, тэрэ хэзээ һэльбэн заһабарилагдахаб гэһэн асуудал уулзалга дээрэ табигдаа.

Ойн баяр ёһолол тушаа дахин эрьежэ хөөрэхэдэ иимээр үнгэрөө. Түрүүшын үдэртэ суглаан боложо, арадай депутадуудай Хяагтын районно Соведэй түрүүлэгшэ А. Г. Нечаев, КПСС-эй обкомой секретарь Л. Ч. Нимаева амаршалгын үгэнүүдые хэлэбэ. Хяагтын музейн директор Ф. И. Житихиндэ, тус музейн эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ, археологиин бүлгэй хүтэлбэрилэгшэ А. Д. Цыбиктаровта «Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ» гэһэн нэрэ зэргэнүүд олгогдоо. Уран зохёолшо В. Распутин ерэжэ шадахагүй байһандаа хүлисэл гуйн, амаршалгын телеграмма эльгээһэн байна. РСФСР-эй, Буряадай республикын соёлой министерствэнүүдһээ облсовпрофһоо, партиин райкомһоо ерэһэн олон тоото грамотанууд музейн бэрхэ хүдэлмэрилэгшэдтэ — А. Б. Гендуновта, Л. А. Филипповада, Г. А. Обуховада, зал сооxи харуулшан С. Г. Жамьяновада, ахалагша библиотекарь В. В. Стручковада, бухгалтер С. В. Гончаровада, үнинэй хизаар ороноо шэнжэлэгшэ Т. В. Багадаевта, залуу эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ Е. Б. Тугульдуровада, Т. В. Корнаковада, выставкые шэмэглэһэн авиационно заводой «Березка» кооперативай түрүүлэгшэ В. Г. Юндэ ба бусад зондо барюулагдаа. Бэлэгүүд олон байгаа. Буряадай агропромсоюзай ба республикын соёлой министерствын түлөөлэгшэд энэ жэлэй 4-дэхи кварталда «Москвич» хүнгэн машина музейдэ дамжуулагдахаа гээд найдуулба. РСФСР-эй соёлой министерствын түлөөлэгшэ Л. М. Колесникова «РСФСР-эй соёлой министерство 2 мянган түхэригэй шан ба автобус музейдэ бэлэглэнэ» гээд соносхоо. Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ уран зурагай музейн Б.-Н. Доржиевай зураһан зураг, Хяагтын хүгжэмэй училищи пианино, МНР-эй Сэлэнгын аймагай, Улаан-Баатарай айлшад Чингис-хаанай дүрэ, түмэр дээрэ дабтан бүтээһэн уран һайханай зүйл бэлэглэбэ. Хяагтын музейтэй бүхы наһаараа холбожо, харуулшанаар хүдэлжэ гараһан эхынгээ нангинаар хадагалжа ябаһан «Гербаринууд тухай» номые 1945 ондо Берлинэй рейхстаг дээрэ мантан үзэгүүдээр «Хяагта Берлин. Олег Мокеев. 1945 он» гээд тунхаглаһан алдартай, Омскһоо ерэһэн хүбүүниинь О. В. Мокеев дамжуулна. Е. С. Сабашникова дэлхэйн 1-дэхи дайнай үедэ байгуулагдаһан Буряадай санитарна отрядай (начальнигынь М. В. Сабашников, туһалагша — А. Б. Гендуновай үбгэн аба Бимбаев байһан) дневник музейдэ бэлэглээ. Удаан сагта Хяагтын райондо врачаар хүдэлмэрилһэн хирург П. Г. Курдюкова өөрынгөө нэрэһээ зуун түхэриг бэлэг болгон барюулба. Олон энэрхы сэдьхэлтэн һайхан һанаа бодолоо энэ мэтээр гэршэлээ.

Музейн экспозици бэлдэлгэдэ Ленинградай Гүрэнэй Эрмитажай дээдэ гарэй реставратор, искусствын эрдэмэй кандидат М. Н. Лебель, 4-дэхи шатын реставратор В. Г. Сорин гэгшэд ехэ туһа хүргөө. Эдэнэр нэгэ һараһаа үлүү сагта Хяагтын музейдэ хүдэлмэрилжэ, бөөгэй наадаһай үедэ үмдэдэг, бурхан шажанай багуудые, хитад куклануудые заһабарилһан, хуушанайнь түхэлдэ оруулһан габьяатай. Би эдэнэртэй хөөрэлдэжэ, багуудые заһабарилгын урда тээ ямар ехэ эбдэрхэй, хухархай байгааб гээд фото-зурагууд дээрэ элитээр хараа һэм. Харин мүнөө эдэ багууд выставкэдэ табигданхай, һайхан үнгэ зүһөөрөө, түхэл маягаараа арадаймнай зүжэглэмэл наадануудые, соёл болбосоролые гэршэлэн байна.

— Улаан-Үдэдэтнай «Байгал — Мичиган» гэжэ ехэ зүжэглэмэл һайндэр һаяар үнгэргэгдэхэнь. Театрай эхин болохо бөө наадаһай үзэгдэлнүүдэй эндэ байхагүйнь ехэ харамтай. Харин буряад зон эртэ урдань өөрын зүжэглэмэл наадатай, элдэб багуудые үмдөөд, хүхидэг, сэнгэдэг байгаа гээд олондо харуулжа, ойлгуулжа, үндэһэн соёлоо дээрэ үргэхэ гээшэ танай уялга бэшүү. Бөө наадые һэргээхэ гээ һаа, музейнүүдые хохидуулжа, багуудыень абагты гэнэ бэшэб. Эдэ багууд урданай онсо тамгатай, тиимэһээ үнэ сэнтэй гээшэ. Бидэнэр энэ талаар нэгэ тэды дүй дүршэлтэй болоһон хадаа хэрэгтэй зондо иимэ багуудые бүтээхээр, үгышье һаа, хүн зониие мастерской соо һургахаар бэлэмби,— гэжэ Майя Николаевна Лебель хэлэнэ.— Түсэбүүд тушаа хэлэхэ болоо һаа, бидэнэр Гусиноозерск хотодо яһала удаан болохобди. Эндэ байһан дасанай «Алтан сэргэ» шулууе үхибүүд һандархай гэрэй фундамент соо олоо юм. Тус шулуун юһэн хуби болон хухарэнхай. Энээниие нягтаар нилуулхэ гээшэ манай ажал.

Ойн баярай хоёрдохи үдэртэ научно-практическа конференци эхилжэ, элдэб темээр гушаад элидхэл шагнагдаа. Мэргэжэлтэдтэ һонирхолтой тусхай онсо асуудалнуудһаа эхилээд, хүн түрэлтэнэй ниитэ хамтын орёо шухала асуудалнууд хүрэтэр юм. Музейн коллекцидэ анхарал ехээр хандуулагдаа, хүн зоной аша габьяа, тэдэнэй хэһэн хүдэлмэри, ажабайдалынь мартагдангүй, эндэ олоор дурдагдаа. Тиимэһээ түүхэ дүтэ, түрэл, ойлгосотой боложо, зонуудай образуудта «амидыраа». Конференциин дүнгүүд согсологдожо, олонниитын музейдэ хандасые элирхэйлһэн, тиигэжэ мүнгэ зөөреэр тэдхэдэг спонсорнууд, меценадуудтай болохо арга үгэхэ соёл болбосорол тухай Хуули абтаха ёһотой (А. Хонянов); 1990 оной январь һарада Хяагта түүхын хотын статустай болоһон, харин энэ статус хооһон нэрэ, ямаршье бодото эрхэ түлөөлэлгэнүүд, жэшээнь, ээрэлгэ-нэхэлгын фабрикые Жара нүхэтэнөө гаргаха гэхэ мэтэ, мүнгэ зөөри бидэндэ үгтөөгүй, тиимэһээ дээдын зургаануудта энэ асуудалые элирхэйлэн шиидхэхэ (Г. Мостовщикова); Монголоор, республикын бусад районуудаар нүүдэл экспозицинуудые ябуулжа, музей мүнгэ зөөри олохо аргатай; Успениин һүмэ соо хадагалагдадаг буряад, ортон арадуудай этнографиин зүйлнүүдые абажа хаяад, тэндэ церковь нээхэ гээшэ буруу, тиимэһээ эдэ зүйлнүүдые хадагалхаар гэр һаяын сагта үгтэхэ ёһотой; 1926 ондо Хяагта хото дээгүүр Н. К. Рерих, урда тээнь Түбэд ороние шэнжэлэгшэ Г. Цыбиков гараһан байна, эдээн тухай мүртэй материал музей соо үгы, тиимэһээ энэ талаар бэдэрэлгын хүдэлмэри эмхидхэхэ (Ж. Д. Доржиев); мүнгэ зөөри хэн бидэндэ үгэхэб гээд гараа дэлгэн хооһон һууһан хэрэггүй, республикын ажахын тоосооной гуримда ороходонь, бидэндэ бүришье хүндэ болохо гээд лабаар ойлгохо, тиимэһээ межведомственнэ научно-практическа конференци һаяын сагта зарлаха, барилгашад, экономистнууд, архитекторнууд ба бусад «түхэреэн столой» дэргэдэ зүбшэн хэлсэжэ, эрдэмэй талаар бэтадхаһан Хяагта хотын хүгжэлтын хараа шугамые элирхэйлхэ зэргэтэй (Ф. Житихин) ба бусад дурадхалнууд, хүсэлэнгүүд хэлэгдэбэ.

И. ГОМБОИН,
манай тусхай корр.

Улаан-Үдэ — Хяагта.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: декабристнарай нүхэр хүпеэс А. М. Лушниковой үри һадаһан — (зүүн гарһаа) Москваһаа ерэһэн Н. Г. Беус, Австралиин айлшан Н. Л. Лушников, Москвагай А. А. Лушников ба Е. А. Маштакова.

Автэрай фото.

БАГША ТУХАЙГАА БАХАРХАЛАЙ ҮГЭ

ДУРСАЛГА

ХҮН БҮХЭН эгээл түрүүшынгээ багшые бүхы наһан соогоо һанажа ябадаг гээшэ.

Анха түрүүн һургуулида ороходоо, Дулма Раднаевна Раднаевада үзэг бэшэг заалгажа эхилһэн зон хожомынь багша тухайгаа дулаанаар дурсажа ябадаг. Би өөрөө энэ багшада заалгаха золгүй байгааб. Юуб гэхэдэ, Дулма Раднаевна буряад хэлэ, литература заадаг һэн. Харин би ород класста һурадаг байгааб. Минии һураһан Урда-Аргалиин эхин һургуулиин директорээр Дулма Раднаевна тэрэ үедэ хүдэлдэг байгаа. Саашадаа энэ һургуулиин найман жэлэй болгогдоходо, завучаар хүдэлөө. Тиимэһээ энэ багшые яһала һайнаар мэдэхэ һэм гэхэ дүүрэн эрхэтэй бээб.

Мүнөө сагай багша ямар байха ёһотойб? Энэ асуудалда харюу бэдэржэ бодомжолходоо, нюдэнэйнгөө урда Дулма Раднаевнагай юрын, дулаахан шарайе гансата хараһан шэнги болодогби.

Би өөрөө А. М. Горькиин нэрэмжэтэ Минскын гүрэнэй багшанарай институт дүүргэнхэйб. Тиимэһээ багшанарай урда ямар ехэ зорилгонуудай табигдадагые һайн мэдэнэб.

Дулмэ Раднаевагай ажабайдал, багшалхы бүхы ажал ябуулга энэ асуудалда түгэс харюусана гэхэ байнаб.

Дулма Раднаевнагай абари зангай буридхахы зүйлнүүд гэбэл, һайхан һанаан, дулаахан энхэрэл болоно. Тиимэ даа. Багашуулда дулаанаар хандахада, тэдэнэр багшынгаа урда бүхы сэдьхэлээ нээжэ үгэдэг ха юм. Энэ жэлдэ 80 жэлэйнгээ ой тэмдэглэһэн Табтаанайн дунда һургуули дүүргэһэн Дулма Раднаевнае тиимэл хаданъ элдэб үедэ заалгаһан бүхы һурагшадынь ходо дулаанаар дурсажа ябадаг гээшэ.

...Агын багшанарай училищида һурахаяа ороһон аад, тэрэнээ дүүргэнгүйгөөр багшалжа эхилхэ ушартай болоо һэн. Тиихэдэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн эхилээд байгаа. Эрэ зон багшанар бултадаа дайнда мордожо, һургуулинуудта зааха хүн айхабтараар дуталдаһан гээшэ. Тиимэһээ һуралсалайнгаа түлөө дунда Дулма Раднаевна багшалха баатай болоо. Эгээл эрхимээр һурадаг гурбан басагад эхин классуудта багшалхаар округой һургуулинуудта эльгээгдээ һэн. Тиигэжэ Д. Р. Раднаева багшалхы намтараа аюулта дайнай хүшэр жэлнүүдтэ эхилһэн байха.

1943 оной январь һараһаа Үзөөнэй эхин һургуулида багшалжа захалхадаа, училищидаа заочноор һуража, тэрэнээ 1944 ондо дүүргээ һэн. Тэрэ сагһаа хойшо аяар 39 жэлэй туршада таһалгаряагүйгөөр багшалжа, хүндэтэ амаралтада гараһан байна. Эдэ олон жэлнүүдтэ Дулма Раднаевна Үзөөнэй, Зүдхэлиин, Шандалиин, Тогчинай, Шулуутайн ба Урда-Аргалиин һургуулинуудта багшалаа. Хаанашье багша Д. Р. Раднаева бүхы мэдэсэеэ, дүй дүршэлөө элсүүлэн хүдэлдэг байгаа. Хүн зониие гэгээрүүлхэ талаар габьяатай байһанайнгаа түлөө Дулма Раднаевна «СССР-эй арадай гэгээрэлэй отличник» гэһэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. 1967 оной декабрьда РСФСР-эй һургуулиин габьяатэ багша болоһон юм. Зүгөөр багшын хүдэлмэриин эгээл ехэ сэгнэлтэ гэхэдэ, тэрэнэй һурагаһан һурагшад ха юм. һурагаһан, хүмүүжүүлһэн хүбүүд, басагадынь хожомоо ямар зон боложо тодорноб, тэрээгээр лэ багша бүхэнэй хүдэлмэри сэгнэгдэхэ ушартай. Дулма Раднаевна һурагшадаараа омогорхохо дүүрэн эрхэтэй. Тэрэнэй һурагшадай дунда хонишод, һаалишад, механизаторнууд, жолоошод бии. Олон зон инженернүүд, агрономууд, экономистнууд, зоотехнигүүд, ветеринарнууд, врачнууд, сэрэгэй алба хаагшад, эрдэмтэд, багшанар болонхой. Заримыень дурдахада болохо: экономическа эрдэмэй доктор, Эрхүүгэй арадай ажахын институдай профессор А. Аюшеев, Буряадай хүдөө ажахын институдай кафедрые даагша, экономическа эрдэмэй кандидат Ц. Дагбацыренов, техническэ эрдэмэй кандидат Б. Жигжитжапов, медицинын эрдэмэй кандидат Д. Батоев болон бусад.

Дулма Раднаевна, һурагшадтаа адли, өөрынгөө багшанарые бүхы наһан соогоо дулаанаар дурсажа ябадаг юм. Тэдэнэй дундаһаа Бато-Жаргал Шойбонович Шойбонов, Немгэр Дамдинжаповна Дамдинжапова гэгшэдые нэрлэмээр. Эдэ нүхэд сэнтэй зүбшэл заабари үгэжэ, бэрхэ багша болохо хэрэгтэнь ехэ туһа хүргэһэн байна. Тэдэнэй һайхан жэшээ дагажа, Дулма Раднаевна сүг хүдэлдэг хэды олон нүхэд багшанартаа туһалааб даа.

Аяар холын 1959 ондо Дулма Раднаевнагай партида ороходо тухайгаа мэдүүлхэдэ, Тогчинай найман жэлэй һургуулиин директор Николай Жапович Гомбожабон, һургуулиин һуралсалай талые даагша Галсан Дамдинович Дамдинов, «Онон» колхозой партийна эмхиин секретарь Николай Батоев гэгшэд халуунаар дэмжэжэ, зууршалһан байгаа.

Дулма Раднаевна ниитын хүдэлмэрие юунһээшье үлүүдэ тоолодог һэн. Райсоведэй, сельскэ Соведэй депутадаар хэдэн удаа һунгагдахадаа, эгээл эдэбхи ехэтэй депутадуудай нэгэн байгаа. Коммунистка Раднаева зургаан жэл соо һургуулиин партийна эхин эмхиие ударидаһан байна.

Бэрхэ багшаяа дагажа, олохон һурагшадынь мүн лэ шадамар бэрхэ багшанар болонхой. Жэшээнь, Бутид Сампилова Буряадай багшанарай институт дүүргэнэйнгээ удаа арбаад жэлдэ Хориин дунда һургуулида багшалдаг юм.

Дулма Раднаевна тухай гүйсэд дүүрэнээр хөөрэхэ гэбэл, гэр бүлэ тухайнь дурдахаяа мартахэ хэрэггүй. Тэрэнэй нүхэр Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветеран байһан Базаргуро Санжиевич Санжин 38 жэлэй туршада таһалгаряагүй багшалһан юм. Дулма Раднаевна Базаргуро Санжиевич хоёр дулаахан абари зангаараа, эрхим ажалаараа нютагайхидайнгаа дунда ехэ хүндэтэй зон болоһон байна.

Арадай гэгээрэлдэ удаан сагсоо амжалтатайгаар хүдэлһэнэйнгөө, ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадалсаһанайнгаа түлөө Дулма Раднаевна Базаргуро Санжиевич хоёрой нэрэнүүд Урда-Аргалиин дунда һургуулиин Хүндэлэлэй дэбтэртэ алтан үзэгүүдээр мүнхэлэгдэнхэй юм.

Гэртэхинэйнгээ һайхан хэрэгые Светлана, басаганиинь үргэлжэлүүлжэ байнхай. Шэтын Н. Чернышевскиин нэрэмжэтэ багшанарай институдай түүхын-хэлэ бэшэгэй факультет дүүргэһэнэйнгээ удаа Светлана Могойтын районой Улаан-Одоной дунда һургуулида ород хэлэ, литература заадаг юм.

Баяр хүбүүниинь Шэтын медицинскэ институдта һуража гараад, окружной шүдэнэй поликлиникэдэ хүдэлжэ байнхай.

Он жэлнүүдэй ошохо бүри Дулма Раднаевнагай үнжэгэн толгойдо сагаан үһэн олошоржол байдаг. Гэбэшье тэрэ мүнөө болотороо сэдьхэлээрээ хүхюун дорюун, залуу зандаа юм.

Жэл бүхэнэй сентябрь һарын түрүүшын үдэр хүбүүд, басагадай һургуули тээшээ хүхюутэйгээр субахые харахадаа, Дулма Раднаевнагай шэг шарайда гэрэл орожо, дулаахан үгэнүүдые шэбэнэн удаан зогсодог.

Т. ЛАМБАЕВ,
Литвагай ССР-эй Кедайняй хотодо ажаһуугша.

СПОРТ

БАРИЛГАШАДАЙ СПАРТАКИАДА

Республикын барилгашадай табадахи спартакиада хоёр үдэр соо «Спартак» стадион дээрэ үнгэргэгдэбэ. Барилгын предприятинууд болон эмхинүүдэй арбан команда түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадаһан байгаа.

Ерэхэ амаралтын үдэр болохоёо байһан Барилгашанай үдэртэ зорюулагдаһан спартакиадын программада хүнгэн атлетикэ, мини-футбол, шатар, аргамжа таталга оруулагдаба. Спартакиадада хабаадагшад хоёр бүлэгөөр мүрысөө.

— Физическэ культура ба спорт ажалай бүтээсые 15—20 процентээр дээшэлүүлдэг. Ушар иимэһээ барилгашадай коллективүүдтэ физкультура болон спорт ехэ хүндэтэй юм. Барилгын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обком спартакиада үнгэргэлгэдэ анхаралаа хандуулжа, мүнгэ ехээр таһалжа үгэбэ. Спартакиадын түрүүшын шата барилгашадай коллективүүдтэ үнгэргэгдэжэ, хэдэн мянган хүн хабаадаһан байгаа. Тиигэжэ эдэ бүгэдэ ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгын, элүүр энхые сахилгын хэмжээ ябуулганууд болобо,— гэжэ барилгын хүдэлмэрилэгшэдэй обкомой секретарь А. Ф. Коротов хөөрэнэ.

«Спортын хэганай» программада 100, 400 болон 1500 метрэй зайнуудта урилдаанууд, 4×200 метртэ эстафетэ дамжуулгатай урилдаан, гранатэ оруулагдаһан байгаа.

«Бурятгражданпроект» гэжэ барилгын үйлэдбэриин нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэ Зоригто Дашидондоков 100 метрэй урилдаанда 12,1 секунда саг харуулжа, спартакиадын чемпион болобо. «Спецстроймеханизация» трестһээ Александр Душкин хоёрдохи һуури эзэлээ. Хоёрдохи бүлэгтэ «Буржелезобетон» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй барилгашан Александр Кусто бултанһаа хурдан шамбай байба. Өөрынгөө бүлэгтэ тэрэ 1500 метрэй зайда илажа гараа.

«Спецстроймеханизация» трестын физкультурын методист Игорь Икритов 1500 метртэ яһала һайн саг харуулжэ, суглаарагшадай зүгһөө альга ташалгаар угтагдаһан байха юм — 4 минута 35,2 секунда.

Энэл трестын командын гэшүүн Петр Козулин 53 метр 90 сантиметртэ гранатэ шэдэжэ, онсо шалгарба. Хоёрдохи бүлэгтэ Сергей Козлов эрхимлэһэн байгаа.

4×200 метртэ эстафетэ дамжуулгатай урилдаан шанга тэмсэлдэ үнгэрбэ. «Селенгапромстрой» трестын эрэшүүлэй болон эхэнэрнүүдэй команданууд түрүү һуури эзэлээ. Хоёрдохи бүлэгтэ «Буржелезобетон» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй 4-дэхи филиалай хүнгэн атлетүүд илалта түйлаһан байха юм.

«Селенгапромстрой» трестын спортсменка М. Худякова 100 болон 400 метрэй, мүн эстафетэ дамжуулгатай урилдаануудта түрүүлжэ, гурбан алтан медаляар шагнагдаа. «Спецстроймеханизация» трестын хүдэлмэришэн Д. Бодиева гранатэ шэдэхэдээ, хүчиие урдаа та бибагүй.

Хүнгэн атлетикээр мүрысөөнэй дүнгүүдые согсолходо, «Селенгапромстройн» суглуулагдамал команда нэгэдэхи бүлэгтэ илажа, профсоюзуудай спортын бүлгэмэй дипломоор, кубогаар шагнагдаба. «Бурятгражданпроект» барилгын үйлэдбэриин нэгэдэлэй түлөөлэгшэд — хоёрдохи, «Спецстроймеханизация» трестынхид гурбадахи һууринуудые эзэлээ. Хоёрдохи бүлэгтэ «Тугнуйуглестрой» трестын атледүүд эрхимлэһэн байгаа. «Буржелезобетон» гэжэ үйлэдбэриин 1-дэхи филиалай, 1-дэхи автобазын спортсменүүд удаадахи шангуудта хүртэбэ.

«Бурятгражданпроект» гэжэ ПСО-гой физкультурын методист Валерий Степановай толгойлһон команда футболоор нэгэдэхи бүлэгтэ илажа, спартакиадын чемпионууд болоо. Тэдэнэр «Селенгапромстрой» трестын командатай наадахадаа, гол болон нэмэлтэ саг соо 3:3 тоотойгоор тэнсэһэн байгаа. Саашадаа ялын сохилтын хэгдэхэдэ, 5:3 тоотойгоор шүүбэ. Хоёрдохи бүлэгтэ «Буржелезобетон» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй футболистнууд бүхы уулзалгануудтаа илаһан байха юм.

Шатарай мүрысөөндэ «Бурятгражданпроект» гэжэ ПСО-гой, «Селенгапромстрой» трестын команданууд һубэлгэн бэрхээр наадажа, түрүүшын хоёр һуури хубаалдаба. В. Ковалев, П. Медведев, Ю. Смолин, В. Игумнов, В. Иванов, В. Мильзенов гэгшэд һайнаар наадажа, өөһэд өөһэдынгөө хюлгэнүүд дээрэ илажа, тусхай шангуудта хүртөө. С. Перфильев, В. Балданов, Ю. Шарук гэгшэдһээ бүридэһэн 1-дэхи автобазын команда хоёрдохи бүлэгтэ шалгарба.

2-дохи УМС-эй участогай начальник Чимит Мижитдоржиевай хүтэлбэрилһэн «Спецстроймеханизация» трестын команда гайхамшаг хүсэтэй хүбүүдһээ бүридүүлэгдэһэн байжа, аргамжа таталгаар түрүү һуури эзэлээ. «Бурятгражданпроект» гэжэ ПСО-гой, «Селенгапромстрой» трестын команданууд удаадахи шангуудта хүртэбэ. Физкультурын инструктор Петр Балданов түрүүтэй «Тугнуйуглестрой» трестынхид хоёрдохи бүлэгтэ хүндэлэлэй табсангай дээдэ шатада гараһан байха юм.

Спартакиадын дүнгүүдые согсолходо, нэгэдэхи бүлэгтэ «Бурятгражданпроект» ПСО-гой команда (физкультурын методист С. Н. Попов), хоёрдохи бүлэгтэ «Тугнуйуглестрой» трестын спортсменүүд (профкомой түрүүлэгшэ А. Ц. Гонсорунов) илажа, профсоюзуудай спортын бүлгэмэй болон профсоюзай обкомой кубогуудаар, дипломуудаар шагнагдаба. «Селенгапромстрой», «Спецстроймеханизация» трестнүүдэй, «Буржелезобетон» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй 4-дэхи филиалай, 1-дэхи автобазын команданууд шангуудта хүртөө.

— Мүрысөөн яһала һайнаар эмхидхэгдээ. Энэ талаар барилгын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обком ехэ ажал ябуулаа. Гэхэ зуура дутуу дундануудшье ушарба. Сэлэнгын асбоцементын хэрэгсэлнүүдэй, шиферэй заводуудай, Загарайн карьероуправлениин болон бусад барилгын эмхинүүдэй түлөөлэгшэдэй хабаадаа һаань, тэмсэл улам шангадаха һэн,— гэжэ мүрысөөнэй ахамад судья В. П. Собенников дүнгүүдые согсолходоо тэмдэглэбэ.

Б.-М. ЖИГЖИТОВ.

ТОБШОХОНООР

* * *

Манай Буряад ороной бэлигтэй бэрхэ тренернүүдэй нэгэн — РСФСР-эй габьяата тренер А. Б. Ринчиновой дурасхаалда зорюулагдаһан заншалта бүхэроссин мүрысөөн Байгал нуурай эрьедэхи Энхэлүг гэжэ һурагшадай спортын лагерьта болобо. Монголой гурбан командын, Шелехово, Усть-Кут, Шэтэ, Эрхүү, Якутск, Улаан-Үдэ хотонуудай 103 эдир боксёр хабаадажа, хабаяа туршаһан байгаа. Эгээл эрхимүүд өөһэд өөһэдынгөө шэгнүүртэ илаба. «Забайкалец» гэжэ спортклубай түлөөлэгшэ, спортын мастерта кандидат Александр Базаржапов мүрысөөнэй эрхим бэрхэ боксёр гэжэ тоологдоод, тусхай шанда хүртөө.

* * *

ХҮНГЭН АТЛЕТИКЭ. Дундуур зайда урилдадаг суута совет атлет Александр Пугачевскиин дурасхаалда зорюулагдаһан бүхэсоюзна мүрысөөн Воронеж хотодо болобо.

«Трудовые резервы» бүлгэмэй түлөөлэгшэ, спортын мастерта кандидат Олег Королев 800 метрэй зайда урилдахадаа, 1 минута 53,6 секунда саг харуулжа, бронзо медаляар шагнагдаа. Тус бүлгэмэй гэшүүн, спортын мастерта кандидат Валерий Полушин 1500 метрэй зайда урилдаба.

* * *

ДААМ. ВЛКСМ-эй Центральна Комитедэй «Шэдитэ даам» гэжэ клубай шанда хүртэхын түлөө һурагшадай дунда даамаар бүхэроссин мүрысөөн Тула хотодо дүүрээ. Россин Федерациин 25 область, хизаар болон автономито республикын суглуулагдамал команданууд хабаадаба.

Манай республикын спортын нэрэ хүндые хамгаалһан Кабанскын дунда һургуулиин даамшад табадахи һууридa гараһан байгаа. Алеша Пашков, Оюна Раднаева болон бусад һурагшад яһала һайнаар наадажа, мэргэжэлтэдэй үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө.

* * *

БАРИЛДААН. Дүрэ бүляалдалгын барилдаагаар дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө сентябрь һарада Японой ниислэл — Токио хотодо болохо мүрысөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртэхэ зорилготойгоор Минск шадархи «Стайки» гэжэ олимпийскэ баазада Буряад ороной бүхэшүүл, тусхайлбал, дэлхэйн чемпион Борис Будаев, СССР-эй чемпион, дэлхэйн Кубогта хүртэгшэ Сергей Замбалов, СССР-эй чемпионадуудта шангуудта хүртэгшэд Доржо Халтанов, Александр Бардаханов гэгшэд һуралсал һорилго хэжэ байна.

Ж. БАТОМУНКОЕВ.

Кино, театрнуудта

Театр оперы и балета
Гастроли Душанбинского государственного русского драмтеатра им. Вл. Маяковского.
Звезды на утреннем небе — в 19.

«Дружба»
Таинственный остров — в 9-30, Большой — в 11-10, 13, 14-50, 16-40, 21, Кокон — в 18-30.

«Родина»
«Судьба барабанщика» — в 10, 16-20, «Преступление Антуана» — в 12, 13-50 (удл.), 18-10, 20, 21-40.

«Прогресс»
Красный зал — Торможение в небесах — в 10, 11-40, 13-30, 15-20, 17-10, 19, 20-50. Зеленый

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, ств. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79 п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР Директор 2-40-45 Заказ № 182.